

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Murdar ət
satanlara yeni
cəzalar
gəlir -
10 il həbs
yazısı səh.10-da

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 7-9 dekabr 2024-cü il Şənbə № 222 (8595) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

“Suriyada Güney Qafqazın da taleyi həll olunur” iddiası - yeni gəlişmə

Türkiyə prosesdən uduşlu çıxacaq;
Ərdoğan: “Müxalifətin hədəfi Dəməşqdir, Əsədə demişdik ki...”

yazısı səh.5-də

Azərbaycanın və Ermənistanın 2025-ə büdcələri - kim nəyi hədəfləyib

yazısı səh.3-də

Gürcüstan sanksiyalara tab gətirəcəkmi - Azərbaycana yan təsirlər

yazısı səh.9-da

Əhalisinin sayına görə Sumqayıt və Gəncəni ötən rayon

yazısı səh.3-də

NATO-dan Ukraynaya “qırmızı işıq” - Kiyev bunu etsə...

yazısı səh.13-də

Trampın eks-köməkçisi Putin haqda elə şey dedi ki... - Azərbaycana da təhdid, yoxsa...

yazısı səh.11-də

Ölkədə sürətlə artan maşınlar - dünyada və bizdə statistika

yazısı səh.14-də

COVID 19-la bağlı şok sənəd açıqlandı - 2019-cu ildə...

yazısı səh.15-də

Gənclər niyə evlənmək istəmir? - ilginç səbəblər...

yazısı səh.12-də

Kənd yumurtası adı ilə satılan broyler yumurtası

yazısı səh.10-da

Bu müəllimlər də imtahan verəcək - yeni qayda

yazısı səh.15-də

AZƏRBAYCANDAN TRAMPA JEST - İRƏVAN VƏ BLİNKENİN OYUNU POZULDU

Ermənistanın köhnə formata qayıtmaq cəhdləri; Bakı ermənipərəst administrasiyanın vasitəçiliyindən imtina etməklə “sülh imitasyonu”na imkan vermədi

yazısı səh.8-də

Yaxın onillikdə Azərbaycanda inflyasiya necə dəyişəcək? - təhlil

İnflyasiya proqnozlaşdırması aparan xarici maliyyə qurumları da kəskin artım gözləməirlər

yazısı səh.4-də

Tənzilə Rüstəmzadə:
“Qərbi Azərbaycanla bağlı konfransları Avropada da keçirmək lazımdır”

yazısı səh.6-da

Türkiyəli diplomat ATƏT-in yeni baş katibi təyin edildi

yazısı səh.2-də

Gürcü spiker:
“Zorakılığı sülh adlandırırırlar, elədirsə, qoy öz paytaxtlarında hər gün olsun”

yazısı səh.9-da

Türkiyəli diplomat ATƏT-in yeni baş katibi təyin edildi

ATƏT-də yeni rəhbərlər təyin edilib.

APA xəbər verir ki, bu barədə ATƏT məlumat yayıb.

Feridun Sinirlioğlu (Türkiyə) - ATƏT-in baş katibi, Maria Telalian (Yunanıstan) - DTİHB-nin direktoru, Kristof Kamp (Hollandiya) - ATƏT-in milli azlıqlar üzrə ali komissarı, Yan Braathu (Norveç) - ATƏT-in media azadlığı üzrə nümayəndəsi təyin edilib.

Rumıniyada prezident seçkilərinin nəticələri ləğv edildi - ABŞ-ın təsiri

Rumıniyanın Konstitusiya Məhkəməsi ABŞ Dövlət Departamentinin etdiyi "xəbərdarlıqdan" sonra prezident seçkilərinin birinci turunun nəticələrini ləğv edib.

Musavat.com xəbər verir ki, yerli və beynəlxalq KİV-lərin yaydığı məlumatlara görə, bu qərar seçkilərdəki lider namizədin rusiyayönlü mövqeyi ilə bağlı mübahisələr fonunda qəbul edilib.

Qeyd edək ki, prezident seçkilərinin birinci turunda 22,94% səs toplayan prorusiyalı namizəd Georcesku lider mövqə tutub.

Onun Rusiya ilə yaxın əlaqələrə üstünlük verməsi və Qərbin siyasətinə tənqidi yanaşması seçki kampaniyasının əsas diqqət mərkəzində olub. Ceorceskunun qalib gəlmə ehtimalı Rumıniyanın qərbyönlü siyasətinə təhdid kimi qiymətləndirildi.

ABŞ Dövlət Departamentinin "xəbərdarlığı" seçki prosesindəki mümkün qanun pozuntuları və demokratik prinsiplərin qorunmasının vacibliyi ilə əlaqələndirilir. Lakin bəzi ekspertlər bu xəbərdarlığın daha çox siyasi motivlər daşdığını və prorusiyalı namizədin qalib gəlmə ehtimalını neytrallaşdırmaq məqsədi güddüyünü iddia edir.

Qeyd edək ki, Rumıniya Avropa İttifaqı və NATO-nun üzvü olaraq, Qərb ittifaqları ilə yaxın əlaqələrə malikdir. Lakin son illərdə regionda artan Rusiya təsiri və prorusiyalı siyasətçilərin güclənməsi Qərbin diqqətindən yayınmayıb. Ceorceskunun qələbəsi Rumıniyanın siyasi kursunda ciddi dəyişikliklərə səbəb ola bilər ki, bu da ABŞ və Avropa İttifaqının maraqlarına zidd idi.

□ Musavat.com

ABŞ-ın Qafqaz üzrə baş müşaviri Lui Bono Azərbaycanda səfərdədir

ABŞ Dövlət Katibinin köməkçisinin müavini Coşua Hak və Qafqaz da-nışqları üzrə baş müşaviri Lui Bono həmkarları ilə yüksək səviyyəli görüşlər keçirmək, səfir Libbi və onun komanda üzvləri ilə məsləhətləşmələr aparmaq üçün bu

gün Bakıya səfər ediblər.

APA xəbər verir ki, bu barədə ABŞ Səfirliyinin "X" hesabında paylaşım edilib.

"Azərbaycan rəsmiləri ilə apardıqları müzakirələrdə Dövlət Katibinin köməkçisinin müavini Hak və baş məsləhətçi Bono Azərbay-

can və Ermənistan arasında davamlı və ləyaqətli sülhə nail olmaq üçün növbəti addımları, ikitərəfli əlaqələrin möhkəmləndirilməsi, və COP29-un uğurundan sonra iqlim məsələləri üzrə əməkdaşlığı müzakirə ediblər", - paylaşımında deyilir.

İki partiya ləğv edildi

Ədliyyə Nazirliyinin Azad Demokratlar Partiyasının (AzDP) ləğv edilməsi üzrə müraciəti əsasında məhkəmə prosesi keçirilib.

Bu gün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə hakim Nigar Nəbizadənin sədrliyi ilə keçirilən prosesdə müraciət təmin olunub. Partiyanın fəaliyyətinin dayandırılması barədə qərar qəbul olunub.

Qeyd edək ki, Azad Demokratlar Partiyası (AzDP) 2020-ci ildə dövlət qeydiyyatına alınıb. Partiyanın 5000 üzvü olmadığı üçün ötən il Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən qeydə alınmayıb.

Xatırladaq ki, Azad Demokratlar Partiyasının sədri Sülhəddin Əkbər idi.

Bundan başqa, Ədliyyə Nazirliyinin Azadlıq Partiyasının ləğv edilməsi üzrə müraciəti əsasında məhkəmə prosesi keçirilib.

Belə ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə hakim Ceyhun Məmmədovun sədrliyi ilə keçirilən prosesdə müraciət təmin olunub. Partiyanın fəaliyyətinin dayandırılması barədə qərar qəbul olunub.

Qeyd edək ki, Azadlıq Partiyası 2005-ci ildə dövlət qeydiyyatına alınıb. Partiya ötən il Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən qeydə alınmayıb. Azadlıq Partiyasının sədri Əhməd Oruc idi. /apa/

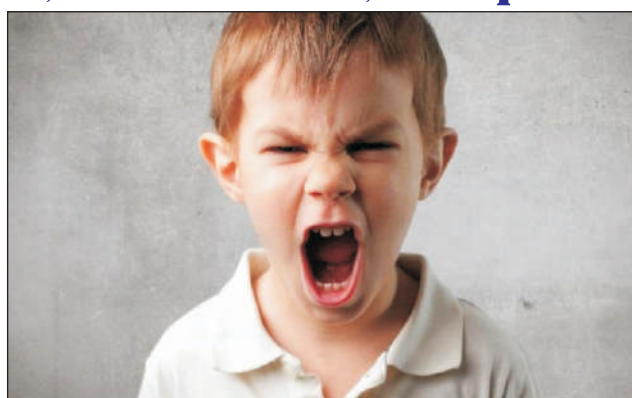
Sabiq qərargah rəisi həbs olundu

Hərbi Prokurorluğun İstintaq idarəsində istintaq olunan cinayət işi üzrə müvafiq əməlləri törətməsinə əsaslı şübhələr olan Dövlət Sərhəd Xidmətinin ehtiyatda olan hərbi qulluqçusu, polkovnik-leytenant İbrahimov Rəmil Şamil oğluna Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 311.3.1-ci və 311.3.2-ci maddələri ilə ittiham elan edilib. Bu barədə Hərbi Prokurorluq məlumat yayıb. Azərbaycan Respublikası Hərbi Prokurorluğunun təqdimatına əsasən, Bakı Hərbi Məhkəməsinin qərarı ilə barəsində 4 (dörd) ay müddətinə həbs qətimkan tədbiri seçilib.

Hazırda istintaq davam etdirilir və qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq bütün tədbirlərin görülməsi, o cümlədən hər bir fakt və əməl hüquqi qiymət verilməsi təmin ediləcək.

Hərbi hissələrdən birinin keçmiş qərargah rəisi olan İbrahimov bir müddət əvvəl təqaüdə çıxıb.

Çətin tərbiyə olunan uşaqlar üçün müəssisə açılacaq

"Hazırlanan layihədə böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır cinayət törətmiş, cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün Cinayət Məcəlləsinin qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş yaş həddinə çatmamış, habelə müxtəlif hüquq pozuntularına görə daxili işlər orqanlarında profilaktik qeydiyyatda olan, lakin islah olunması mümkün olmayan uşaqlar üçün ağıqlıq xüsusi təlim-tərbiyə müəssisələrinə göndərmək səlahiyyəti əks olunub".

Modern.az xəbər verir ki, bunu Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsinin iclasında ƏƏSMN-in tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Vüqar Behbudov deyib.

"Mövcud realıq ondan ibarətdir ki, bu tipli müəssisələr fəaliyyət göstərmir. Layihədə nəzərdə tutulan həmin bəndlərin icrasının təmin olunması məqsədilə sözügedən müəssisənin təsis edilməsi və fəaliyyətinin təşkili ilə bağlı məsələlərin aktuallaşdırılmasını məqsəduyğun hesab edirik", - deyə Agentlik sədri bildirib.

Daxili İşlər Nazirliyinin Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsinin Yetkinlik yaşına çatmayanlarla profilaktiki işin təşkili şöbəsinin rəisi Hikmət Quliyev bildirib ki, Nazirlər Kabineti yanında yetkinlik yaşına çatmayanların hüquqlarının müdafiəsi komissiyasının 2024-cü il üçün tədbirlər planında çətin tərbiyə olunan uşaqların saxlanılması üçün müəssisənin oktyabr ayında açılması nəzərdə tutulmuşdu.

"Bunun icrası Elm və Təhsil Nazirliyi ilə Daxili İşlər Nazirliyinə həvalə olunmuşdu. Hazırda Suraxanı rayonunda həmin müəssisə təşkil olunur və açılışı olmayıb", - deyə şöbə rəisi bildirib.

Şəki məktəbində bədbəxt hadisə

Şəki şəhər Fizika-riyaziyyat və humanitar təmənyüllü liseyin kimya kabinetində 11-ci sinifdə keçirilən dərs zamanı sınaq şüşəsi çatlayaraq sınıb.

Modern.az-ın xəbərinə görə, bu barədə Şəki-Zaqatala Regional Təhsil İdarəsindən "Azərbaycan müəllimi"nə məlumat verilib.

Bildirilib ki, buna səbəb təcrübə aparılarkən kimyəvi reaksiya ilə əlaqədar olaraq yaranan qızma olub.

Bu zaman fənn müəllimi və 4 şagird yüngül xəsarət alıb.

Dərhal təcili tibbi yardıma müraciət olunub, müəllim və şagirdlərə ilkin tibbi yardım göstərildikdən sonra evə buraxılıblar.

Ermənistan parlamenti “2025-ci il dövlət büdcəsi haqqında” qanun layihəsini təsdiqləyib. Erməni mediası xəbər verir ki, layihə 66 lehinə, 30 əleyhinə olmaqla qəbul olunub.

Rəsmi məlumata görə, 2025-ci ilin dövlət büdcəsi 5,1%-lik iqtisadi artım proqnozuna əsaslanır. Büdcədə gəlirlərin 2 trilyon 837 milyard dram (7 milyard 131 milyon ABŞ dolları), xərclərin isə 3 trilyon 441 milyard dram (8 milyard 649 milyon ABŞ dolları) olacağı nəzərdə tutulub.

Dövlət büdcəsi kəsinin ÜDM-in 5,5%-ni təşkil edəcəyi qeyd edilir. Hərbi xərclər 20 faiz artırılaraq, təxminən 1.7 milyard dollar həcmində müəyyən edilib.

Gələn il üçün Azərbaycanın büdcəsi isə artıq iki oxunuşdan keçib. Tezliklə üçüncü oxunuşdan da keçməklə təsdiqlənəcək. 2025-də hərbi büdcəmizin Ermənistanın təxminən 3 dəfə çox olacağı gözlənilir.

Qeyd edək ki, dekabrın 5-də İlham Əliyev Bakıda keçirilən “Qayıdış hüququ: Ermənistanın zorla çıxarılmış azərbaycanlılar üçün ədalətin təşviqi” II beynəlxalq konfransının iştirakçılarının iştiraklarında Ermənistanın sülhə meyilli olmasından narahatlığını ifadə edib. “Dərin kök salmış düşmənçilik, Ermənistan Konstitusiyasında əks olunmuş ərazi iddiaları və davam edən hərbi təzyiq davamlı sülh perspektivlərinə mane olur,” - dövlət başçısı vurğulayıb.

Yeni əslində kapitulyant öl-kə sülhdən çox müharibə hazırlığı içindədir...

Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramov “Yeni Müsavat”a şərhində Ermənistanın büdcəsi və iqtisadi artımla bağlı bir neçə məqama diqqət çəkdi: “Ermənistanın büdcəsində xarici borcların, eyni zamanda ianə və qrantların pa-

Azərbaycanın və Ermənistanın 2025-ci büdcələri - kim nəyi hədəfləyib

Azərbaycan Cənubi Qafqazın ən böyük iqtisadiyyata malik olan ölkəsidir; delimitasiya və demarkasiya prosesi normal getsə, gələn ildən hərbi-təhlükəsizlik xərclərinin azalacağını müşahidə edə bilirik

yında artımlar var. Praktiki olaraq, Ermənistanın xarici borcunun ÜDM-dəki payı 60 faizə yaxınlaşır. Bu, Müstəqil Dövlətlər Birliyində (MDB) ən kritik göstəricilərdən hesab olunur. Digər məqamlardan biri iqtisadiyyatdakı artımın daha çox reeksport və sanksiyalardan yayınma olmasa idi, Qərbdə buna göz yummasa idi, Ermənistanı fərqli iqtisadi artım göstəriciləri müşahidə oluna bilərdi”.

Ermənistanın reeksportu Rusiya-Ukrayna müharibəsi başladıqdan sonra kəskin artsa da, bu iqtisadiyyatın strukturuna və həcminə təsir göstərsə də, təsirləri qisməddətlidir. Reeksport və sanksiyalardan yayınma olmasa idi, Qərbdə buna göz yummasa idi, Ermənistanı fərqli iqtisadi artım göstəriciləri müşahidə oluna bilərdi”.

Ermənistan və Azərbaycan büdcələrini müqayisə edən V. Bayramov qeyd etdi ki, Azərbaycan 2025-ci ildə 16,9 milyard manatlıq sosial xərcləri Ermənistanın ümumi büdcəsindən 67 faiz çoxdur: “Bu, ölkələrin fiskal gəlirləri və fiskal xərclərini müqayisə etmək imkanı qazandırır. Göründüyü kimi, büdcələr müqayisə olunmazdır, sosial xərclər tamami-

lə fərqlidir. O ki qaldı hərbi xərclərin artırılmasına, Ermənistan silahlanmağa üstünlük verir. Eyni zamanda bir sıra ölkələr Ermənistanı xüsusilə son iki ildə ciddi şəkildə silahlandırırlar. Bu da Azərbaycan üçün milli təhlükəsizlik və müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsini daha da prioritetləşdirir. Yəni, sosial və digər prioritet ayırma-lar nöqtəyi-nəzərindən büdcələrin həcmi fərqlidir. Bu da nəticə etibarilə ondan xəbər verir ki, Azərbaycan Cənubi Qafqazın ən böyük iqtisadiyyatına və fiskal gəlirlərinə malik olan ölkəsidir”.

Respublikaçı Alternativ Partiyasının (ReAL) partiyasının sədri Natiq Cəfəri isə “Yeni Müsavat”a mövzunu belə şərh etdi: “Əlbəttə ki, Azərbaycanla Ermənistanın hərbi xərcləri müqayisə olunmaz dərəcədədir. Azərbaycanın təhlükəsizlik xərcləri Ermənistanındakı dəfələrlə çoxdur. Ermənistanın hərbi xərclərinin artmasının digər sə-

bəbi yeni bir situasiyanın yaranmasıdır. Ermənistan-Azərbaycan arasında delimitasiya və demarkasiya olunmamış yeni sərhəd zolağı yaranıb. Sözügedən sərhəd zolağında onlar yeni kommunikasiyalar qurmalıdırlar. Sərhədləri ya ruslar qoruyurdu, ya da müharibədən öncə işğal altında olduğu üçün sərhədi qorumaq ehtiyacı yox idi. Artan hərbi xərclər sərhəd zolağında qoruyucu kommunikasiya işlərinin görülməsinə sərf olunacaq. Bu, Ermənistan üçün hərbi üstünlük demək deyil. Bu mümkün də deyil. Azərbaycanın büdcəsi, maliyyəsi, ordu arsenalı, hərbi qüvvəsi və hazırlığı Ermənistan-dan qat-qat üstündür. Sülh müqaviləsinin imzalanmasına doğru irəliləyişlər var, əgər delimitasiya və demarkasiya prosesi normal getsə, gələn ildən hər iki ölkədə hərbi-təhlükəsizlik xərclərinin azalacağını müşahidə edə bilirik”.

□ Nigar HƏSƏNLİ,
“Yeni Müsavat”

Şirvanov şikayət verdi, cəzası 3 ildən 6 ilə artırıldı

Müdafiə Nazirliyindəki 143 milyonluq oğurluq işi

Korrupsiyaya görə həbs olunan Müdafiə Nazirliyi Satınalmalar və Təchizat İdarəsinin sabiq rəisi, polkovnik-leytenant Mahir Şirvanovun barəsində verilən hökmdən apellyasiya protesti və şikayətləri üzrə məhkəmə iclası keçirilib.

Musavat.com xəbər verir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Elbəy Allahverdiyevin sədrliyi ilə keçirilən prosesdə

qərar elan olunub. Qərara görə, dövlət ittihamçısının apellyasiya protesti qismən təmin edilib. Mahir Şirvanovun cəzası 6 ilə

qədər artırılıb. Mahir Şirvanovun vəkili tərəfindən verilən apellyasiya şikayəti təmin olunmayıb.

Qeyd edək ki, bu il sentyabrın 9-da Bakı Hərbi Məhkəməsinin hökmü ilə Mahir Şirvanov Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsi tətbiq olunmaqla 3 il müddətinə azadlıq-

dan məhrum edilmişdi.

Müdafiə Nazirliyinin Maliyyə və Büdcə İdarəsinin sabiq rəisi general-mayor Nizami Məmmədov, Hərbi Hava Qüvvələrinin Maliyyə Xidmətinin sabiq rəisi, polkovnik Cəlal Kazimov, Quru Qoşunların maliyyə idarəsinin rəisi Bayram Bayramov, Hərbi Dəniz Qüvvələrinin Maliyyə xidmətinin sabiq rəisi Vüsal Əlizadə, Müdafiə Nazirliyinin Satınalmalar və Təchizat İdarəsinin sabiq rəisi, polkovnik Mahir Şirvanov, həmçinin nazirliyin Satınalmalar və Təchizat İdarəsinin sabiq rəisi Məlikməmməd Qurbanov, nazirliyin mənzil istismar idarəsinin sabiq rəisi, polkovnik Fikrət Mirzəyev Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin keçirdiyi xüsusi əməliyyat nəticəsində həbs ediləblər.

Təqsirləndirilən şəxslər dövlət büdcəsindən ayrılan pulları mənimsəməkdə ittiham edilib.

Xatırladaq ki, cinayət işi üzrə ümumilikdə dövlətə dəymiş ziyan 143 milyon manatdır. Cinayət işləri ayrı-ayrı icraatlarda baxılması üçün məhkəməyə göndərilib. İstintaq dövründə dövlətə vurulmuş ümumi ziyanın 40 milyon manatı ödənilib. Cinayət işi üzrə Maliyyə Nazirliyi zərərçəkmiş qismində tanınıb. Təqsirləndirilən şəxslərin hər biri Cinayət Məcəlləsinin 179.4-cü (xüsusi ilə külli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq törətmək) maddəsi ilə ittiham irəli sürülüb.

□ EİSƏN MƏMMƏDƏLİYEV,
Musavat.com

Əhalisinin sayına görə Sumqayıt və Gəncəni ötən rayon

Azərbaycanda son illərdə əhalisinin sayı ən sürətlə artan yaşayış məntəqəsi Abşeron rayonuudur.

Bu rayonun əhalisinin sayı 2015-2023-cü illər arasında iki dəfədən çox artaraq Sumqayıt və Gəncə şəhərlərini geridə qoyub.

2015-ci ildə Abşeron rayonunda 205 min insan qeydiyyatda olub, 2020-ci ilin sonunda 430 min nəfərə, 2023-cü ilin sonunda 433 min nəfərə çatıb.

Rayon əhalisinin sayının sürətlə artmasında inzibati mərkəz olan Xırdalan şəhərinin və qəsəbələrin böyüməsinin xüsusi rolu olub. 2023-cü ilin sonunda Xırdalan şəhərinin əhalisinin sayı 196 min nəfərə çatıb. İndi Xırdalan şəhəri əhali sayına görə Bakı, Sumqayıt və Gəncədən sonra Azərbaycanın dördüncü ən böyük şəhəridir.

Xırdalandan başqa, Saray qəsəbəsində (37,7 min nəfər), Mehdiabad qəsəbəsində (20,5 min nəfər), Qobu (17,5 min nəfər) və Hökməli (17,1 min nəfər) qəsəbələrində də əhali sayı çoxdur.

Rayon əhalisinin önəmli hissəsini gənclər təşkil edir. Əhalinin təxminən 43 faizi gənclərdən ibarətdir. Yaşı 35-ə qədər olanlar isə rayon əhalisinin 50 faizindən çoxunu təşkil edir. Əhalinin gənc olmasını pensiyaçıların sayındakı dəyişiklik də təsdiqləyir.

2015-ci ildə rayonda 11 572 nəfər yaşa görə pensiya alırdı. Amma 2023-cü ilin sonunda əhalinin sayının 2 dəfədən çox artmasına baxmayaraq, yaşa görə pensiya alanların sayı 10 358 nəfərə düşüb. //Sfera.az

“Son on ildə Azərbaycanda inflyasiya orta hesabla 5,5 faiz təşkil edib və biz inflyasiyanın 2033-cü ilə kimi 10 illik proqnoz dövrü ərzində orta hesabla 5,0 faiz olacağını gözləyirik”. Bu barədə “Fitch Group”a aid olan “Fitch Solutions” (FS) şirkətinin ölkə üzrə hesabatında bildirilib (APA).

Qeyd edilib ki, ərzaq qiymətlərinin artması və Rusiya-Ukrayna müharibəsi səbəbindən inflyasiya tarixi yüksək həddə çatmışdı. Bu isə Azərbaycan üçün tədarük zəncirinin əhəmiyyətli dərəcədə pozulmasına səbəb oldu. Qarşıdakı illərdə isə qiymətlərin tədricən azalacağı gözlənilir: “Biz bunun yerli valyutada hər hansı ciddi stressə səbəb olacağını gözləmirik. Bu dövrdə məzənnənin əsasən sabit qalacağına dair fikirlərimizi nəzərə alaraq, inflyasiyanın uzunmüddətli dövrdə yenidən trendə döncəyini proqnozlaşdırırıq”.

Bildirilib ki, Azərbaycan Mərkəzi Bankının (AMB) inflyasiya hədəfi hazırda 2,0-6,0 faiz təşkil edir və AMB ilk növbədə məzənnəyə nəzarət vasitəsilə qiymət sabitliyini təmin edir: “Biz hesab edirik ki, hazırda AMB inflyasiyanı 2015-ci ildə manatın devalvasiyasından sonra (qlobal neft qiymətlərinin çök-məsindən sonra) daha yaxşı idarə edir. Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, iqtisadiyyatın hələ də yüksək dollarlaşma səviyyəsi (bank əmanətlərinin 48,4 faizi xarici valyuta ilə denominasiya olunub) pul siyasətinin ötürücü-lüyünün daha az effektiv ol-masına səbəb olur və nəticədə inflyasiya qalıcı ola bilər”.

FS əlavə edib ki, Mərkəzi Bank 2026-cı ilə qədər inflyasiya hədəfli pul siyasəti sisteminə tam keçid üçün dördillik plan müəyyən edib, bu da həmin vaxta qədər Mərkəzi Bankın manatın valyuta bazasında daha sərbəst ticarət etməsinə imkan verəcəyini göstərir.

Niderlandın beynəlxalq bank və maliyyə xidmətləri korporasiyası ING (Internationale Nederlanden Groep) Azərbaycan üçün inflyasiya proqnozunu azaldıb.

Azərbaycanda inflyasiya-ya təsir edən əsas amilləri müəyyənləşdirmək üçün son 10 illik dövrə diqqət yetirməyə ehtiyac var. Belə ki, son 10 ildə Azərbaycanda iki dəfə inflyasiyanın kəskin yüksəlişi baş verib: 2016-2017-ci illər, 2021-2023-cü illər. 2016-cı ildə inflyasiya 12,4 faiz, 2017-ci ildə 12,9 faiz, 2021-ci ildə 6,7 faiz, 2022-ci ildə 13,9 faiz, 2023-cü ildə 8,8 faiz təşkil edib 2016-cı ilədək orta inflyasiya 4 faizdən yuxarı olmayıb. 2018-2021-ci illərdə isə 3 faizədək yavaşayıb.

Birinci halda inflyasiyanın qısa müddətdə 4 dəfə sürətlənməsi dünya bazarında ölkənin əsas gəlir mənbəyi olan neftin qiymətinin kəskin ucuzlaşması ilə bağlı olub. 2014-2015-ci illərdə neft qiymətləri 40 dollara qədər ucuzlaşdı. Nəticədə, 2015-2016-cı illərdə Azərbaycanda dolların məzənnəsi 2 dəfəyə yaxın artıb. Hökumət Mərkəzi Bankın

Yaxın onillikdə Azərbaycanda inflyasiya necə dəyişəcək? - təhlil

İnflyasiya proqnozlaşdırması aparən xarici maliyyə qurumları da kəskin artım gözləmir

ehtiyatları hesabına məzənnəni sabit saxlamağa çalışsa da, bir neçə ayda bazara edilən 12 milyard dollardan yuxarı intervensiya nəticəsiz qalıb və manatın devalvasiyasına gedilib. Dolların bahalaşması idxaldan çox böyük dərəcədə asılı olan daxili bazarda qiymətlərin kəskin artımına səbəb olub.

Hazırda dünya bazarında neftin ucuzlaşması prosesi gedir. Əksər analitik mərkəzlər və beynəlxalq qurumlar neftə tələbatın azalması, təklifin daha sürətlə artması nəticəsində neft qiymətlərinin daha da düşəcəyini proqnozlaşdırırlar. Xüsusilə neftin dünya bazar qiyməti olaraq 40-50 dollarlıq aralığı hədəf elan edən Donald Trampın ABŞ-da yenidən prezident seçilməsi ən azı yaxın 4 ildə neft bazarında tələtləmlərin olacağından xəbər verir. OPEK+ razılaşması daxilində artan narazılıq bu alyansın hasilatı azaltmaqla bazarda qiymətləri saxlamaq imkanlarının tükənməkdə olduğundan xəbər verir. Belə ki, ABŞ, Braziliya və Qayana kimi alıyansa daxil olmayan istehsalçıları hasilatı sürətlə artırmaqla OPEK+ üzvlərinin bazardan çəkdiqləri həcmələri müəhüm hissəsini təmin edirlər. Bu isə alyansın bazar payının sürətlə azalmasına gətirib çıxarır. Artıq Anqola bu səbəbdən razılaşmadan çıxıb. İraq, Qazaxıstan, BƏƏ kimi üzvlər isə təkidlə hasilatın artırılmasını tələb edirlər. Alyansın

aparıcı ölkələri olan Rusiya və Səudiyyə Ərəbistanı onları mövcud kvotaları saxlamağa gətirdikdə daha çətinliklə razı sala bilərlər.

Neftin ucuzlaşması ilə yanaşı, Azərbaycanın neft hasilatı da sürətlə azalır. İllik azalma 2 milyon tona yaxınlaşır və növbəti 10 ildə bunun daha da sürətlənməsi qaçılmazdır. Bu isə ölkəyə daxil olan dollar kütləsinin də azalması deməkdir. Bu azalma fonunda Azərbaycanda dollar tələbatı da sürətlə artır. Son iki ayda Mərkəzi Bankın valyuta hərəcərlərində dollar satışları bərpa olunub və artıq onun ethtiyatlarında 828 milyon dollar azalma qeydə alınıb. Dövlət Neft Fondunun valyuta satışlarında da 3 dəfəyə yaxın artım qeydə alınır. Mərkəzi Bank valyuta satışlarını bu ilin sonunadək davam etdirəcəyini açıqlayıb.

Yuxarıda qeyd etdik ki, ötən son 10 ildə Azərbaycanda inflyasiyanın kəskin yüksəlişi 2021-2023-cü illərə təsadüf edib. Bu zaman əsas amil kimi dünya bazarlarında ki bahalaşma çıxış edib. Rusiyanın Ukraynaya işğalçı müdaxiləsi ilə enerji qiymətlərinin kəskin yüksəlməsi qeydə alınıb, eyni zamanda koronavirus pandemiyası zamanı qlobal ticarət zəncirlərində yaranan qırılmalar Rusiyaya qarşı sanksiyalar fonunda daha da dərinləşib. Nəticədə qlobal bazarlarda xüsusilə ərzaq qiymətləri rekord həddə çatıb. Həmin dövrdə Azər-

baycanda da inflyasiyanın pik həddi qeydə alınıb.

Qlobal bazarlarda 2022-ci ilin dördüncü rübündən başlayan qiymət azalması bu ilin iyuluna qədər davam edib. Avqustdan isə yenidən bahalaşma ilə əvəz olunub. Artıq dünyanın ən böyük iki iqtisadi mərkəzində - ABŞ və Avropa İttifaqında inflyasiyanın zəif də olsa yenidən sürətlənməsi qeydə alınır.

BMT Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) hesablamalarına əsasən noyabr ayında dördüncü ay ardıcıl qlobal ərzaq qiymətlərində artım qeydə alınıb. Belə ki, noyabr ayında FAO-nun Ərzaq Qiymətləri İndeksi (FPI) oktyabr ilə müqayisədə 0,5 faiz artaraq 127,5 bənd təşkil edib və 2023-cü ilin aprelindən bəri ən yüksək səviyyəyə çatıb. Bu artıma süd məhsulları və bitki yağları üzrə kotirovkaların artması səbəb olub ki, bu da ət, taxıl və şəkər üzrə kotirovkaların ümumi azalmasını bir qədər üstələyib. İndeks bir il əvvəllə nisbətən 5,7 faiz yüksəkdir.

Ötən ay FAO Taxıl Qiymətləri İndeksi oktyabr ilə müqayisədə 3,0 bənd (2,7 faiz) və 2023-cü ilin noyabrından 9,6 bənd (8,0 faiz) aşağı olmaqla orta hesabla 111,4 bənd təşkil edib. Bitki Yağı Qiymətləri İndeksi noyabrda orta hesabla 164,1 bənd təşkil edərək, əvvəlki aylarla müqayisədə 11,1 bənd (7,5 faiz) artaraq 2022-ci ilin iyul ayından bəri ən yüksək səviyyəyə çatıb.

Süd məhsullarının qiymət indeksi noyabrda 139,9 bənd təşkil edib ki, bu da oktyabr ayı göstəricisindən 0,9 bənd (0,6 faiz) və ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 23,4 bənd (20,1 faiz) çoxdur. Ət Qiyməti İndeksi noyabrda orta hesabla 118,1 bənd təşkil edib ki, bu da oktyabr ayı göstəricisindən 0,9 bənd (0,8 faiz) aşağı, lakin keçən ildən 6,6 bənd (5,9 faiz) çoxdur. Nəhayət, Şəkər Qiymət İndeksi iki aylıq artımdan sonra noyabrda orta hesabla 126,4 bənd təşkil edərək, oktyabr ayına nisbətən 3,1 bənd (2,4 faiz) aşağı düşüb. Onun dəyəri bir il əvvəllə müqayisədə 35,0 bənd (21,7 faiz) az olub.

Azərbaycanda da oktyabrda inflyasiya əvvəlki ilin eyni ayı ilə müqayisədə 3,7 faiz təşkil etməklə sürətlənmiş olub.

Beynəlxalq analitik mərkəzlərə görə, inflyasiyanın sürətlənməsi müvəqqəti proses olmaqla, 2025-ci ilin ikinci rübünədək azalma ilə əvəz olunacaq. Avropa Mərkəzi Bankı, ABŞ Federal Ehtiyatlar Sistemi və digər qurumların hesablatlarında inflyasiyanın cüzi sürətlənməsi gözlənilən və müvəqqəti hal kimi qiymətləndirilir. Əsas kimi isə enerji daşıyıcıları bazarında - xüsusilə neft qiymətlərində gözlənilən azalma göstərilir. Azərbaycan üçün bu yanaşmada təhlükəli məqam neft qiymətləri ilə bağlıdır. Belə ki, əgər proqnozlar özünü doğruldarsa və növbəti ildən başlayaraq neft qiymətləri aşağı düşərsə, bu, ölkəyə daxil olan dollar kütləsinin azalması və manatın məzənnəsi üçün real təhlükənin yaranması demək olacaq.

Azərbaycan hökuməti neft qiymətlərinin 50-60 dollarlıq həddində belə ölkənin xarici ticarətində müsbət saldonun davam edəcəyi qənaətinədir. Buna görə də yaxın və ortamüddətli dövrdə Azərbaycanda tələbi tam qarşılacaq dollar axınının təmin olunacağı gözlənilir. Bu isə manatın məzənnəsinin sabit saxlanması imkanı deməkdir. Azərbaycan Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin sədri Taleh Kazımov parlamentdəki büdcə müzakirələri zamanı mövcud məzənnənin dəyişdirilməsinin nəzərdə tutulmadığını açıqlayıb. O, ya-

xın və ortamüddətli dövrdə milli valyutanın məzənnəsinə dəyişiklik planlaşdırılmadığını deyib: “Mərkəzi Bankın ilk növbədə mandatı makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsidir. Bu məqsədə nail olmaq üçün hər hansı rejim uyğundursa, onu da seçəcəyik. Bu gün hökumətlə bir yerdə düşünürük ki, makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsi üçün sabit məzənnə rejimi ən əlverişlidir. Gələn il, o biri il üzən məzənnəyə keçmək kimi məqsədimiz yoxdur. Bu il, növbəti illərdə də büdcə və orta müddətli xərclərdə də gördüyünüz kimi, manat/dollarla 1,7 məzənnə proqnozlaşdırılıb. Orta müddətli dövrdə də sabit məzənnə rejimini makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsi üçün əlverişli hesab edirik”.

Mərkəzi Bankın 2024-cü ilin sonuna inflyasiya proqnozu 5,1 faizdir. İyul ayında bu göstərici 5,4 faiz idi. Tənzimləyici 2025-ci ildə inflyasiyanın 5,8 faiz olacağını gözləyir.

İqtisadiyyat Nazirliyi isə 2024-cü ildə ölkədə illik inflyasiyanın 5,3 faiz, 2025-ci ildə 4,9 faiz olacağını proqnozlaşdırıb.

Azərbaycanda yaxın 3 illik dövr üzrə inflyasiya proqnozlaşdırması aparən xarici maliyyə qurumları da kəskin artım gözləmir. Niderlandın “ING Group”u bu günlərdə 2024-cü il üçün Azərbaycanda orta illik inflyasiya proqnozunu 2,2 faizdən 2,1 faizə, 2025-ci il üzrə isə 4,7 faizdən 4,1 faizə endirib. Bu isə ING sentyabr proqnozu ilə müqayisədə müvafiq olaraq 0,1 faiz və 0,6 faiz bəndi azdır. ING 2026-cı ilin dördüncü rübü üzrə isə ölkədə inflyasiya proqnozunu 5,4 faiz müəyyən edib.

Dünya Bankının qiymətləndirmələrinə görə, Azərbaycanda illik inflyasiya 2024-cü ildə 3 faiz, 2025-ci ildə 3,5 faiz, 2026-cı ildə 4 faiz təşkil edəcək. Orta illik inflyasiya isə ortamüddətli perspektivdə 2,2 faiz səviyyəsində gözlənilir.

“S&P Global Ratings” beynəlxalq reyting agentliyinin 2024-2027-ci illərdə Azərbaycanda inflyasiya ilə bağlı gözləntiləri isə 3 faiz səviyyəsindədir.

 Dünya SAKIT,
“Yeni Müsavat”

"Suriyada Güney Qafqazın da taleyi həll olunur" iddiası - yeni gəlişmə

Türkiyə prosesdən uduşlu çıxacaq; **Ərdoğan:** "Müxalifətin hədəfi Dəməşqdir, Əsədə demişdik ki..."

Suriyada müxalif qüvvələrin Bəşər Əsəd rejiminə qarşı uğurlu əməliyyatları davam edir. Artıq rejim qüvvələri ölkənin 4 iri şəhərindən biri olan Həmadan da geri çəkilib. Suriya ordusu bəyanat yayaraq Hama şəhərinə nəzarəti itirdiklərini elan edib.

Hələb şəhərinin müxalif qüvvələr tərəfindən nəzarətə götürülməsindən sonra isə Türkiyənin Hatay və ətraf vilayətlərində yaşayan suriyalıların öz ölkələrinə qayıtmağa başladığı bildirilir. Onlardan biri Aya Abdussalam 7 ildir Türkiyədə yaşadığını açıqlayıb: "Hatayda məskunlaşmışdım. Hələb azad edildi. Doğma şəhərimizə gedirik. Türkiyəyə çox təşəkkür edirəm".

Dünən Suriya müxalifət qüvvələri Homs şəhərinə doğru irəliləyib. Suriya dövlət televiziyası müxalif qüvvələrin Homsdan 5 km məsafədə olduğunu bildirib.

Türkiyə Prezidenti Rəcəp Tayyip Ərdoğan Suriyada baş verənlərə münasibət bildirib.

APA NTV-yə istinadən xəbər verir ki, Türkiyə lideri Suriya Prezidenti Bəşər Əsədə çağırış etdiklərini xatırladı.

"Müxalifət İdlib, Hama, Homsu aldı, hədəf, təbii ki, Dəməşqdır. Müxalifətin bu yürüşü davam edir və ümid edirik ki, bu, insidentlər və problemsiz davam edəcək. Əsədə çağırış etmişdik. "Gəlin Suriyanın gələcəyini

birlikdə müəyyən edək" demişdik. Ancaq müsbət cavab ala bilmədik", - Ərdoğan vurğulayıb.

Ümumilikdə proseslərin Türkiyənin maraqlarına uyğun inkişaf etdiyini söyləmək mümkünmü?

Bu arada qatı antitürk mövqeyi ilə tanınan erməni iranşünas Vardan Voskanyan iddia edib ki, Hələbdə təkcə Suriyanın deyil, bütün bölgənin, o cümlədən Cənubi Qafqaz regionunun taleyi həll olunur (Axar.az).

"Hökumət qüvvələrinin ciddi uğurlarından danışmaq hələ tezdir, lakin aydındır ki, Yaxın Şərqdə həmişə olduğu kimi, hər şey yenidən döyüş meydanında həll edilir", - Voskanyan bildirib.

Qeyd edək ki, İranın Suriyadakı son hərbi toqquşmalara başının qarışacağından narahat olan erməni ekspertlər Ermənistanın sərhəddə "yeganə təhlükəsizlik qarantı" saydıqları Tehranın İrəvandan diqqətinin yayına biləcəyindən ciddi əndişə keçirirlər. Onların fikrincə, İran Suriyaya yönəlsə, Ermənistan Azərbaycanın şərtlərini qəbul etməyə, o cümlədən 10

noyabr bəyanatına uyğun olaraq, Zəngəzur dəhlizini açə bilər.

"İran Suriyada yaranan siyasi böhrandan çıxmaq məqsədilə bu ölkəyə müxtəlif silahlı qrupları göndərmək qərarına gəlib". Bu barədə isə "Anadolu" agentliyinin fars redaksiyasının rəhbəri Oğuz Akkar məlumat verib. "İran Suriyada "Fatimiyyun" (Əfqanıstan şialəri) və "Zeynəbiyyun" (Pakistan şialəri) qüvvələrini gücləndirmək üçün tədbirlər görür", - Akkar vurğulayıb və əlavə edib ki, İran həmçinin, Suriyaya erməni əsgərlərini göndərmək üçün Ermənistan ordusunun rəsmiləri ilə danışıqlar aparıb.

Ədalət Partiyasının sədr müavini, siyasi şərhçi Mütəllib Rəhimli "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Suriya uzun müddətdir bir dövlət kimi öz ərazisində suverenliyini həyata keçirə bilmir, öz vətəndaşlarının təhlükəsizliyini təmin etmir. Faktiki olaraq Suriya dövlət kimi öz funksiyalarını xeyli müddətdir ki, yerinə yetirmir. Bəşər Əsədi artıq ölkənin dördüncü öz prezidenti hesab etmir. Belə bir situasiyada Suriyadakı qruplaşmaların təsir mexanizmi olmayan hökumətə qarşı silahlı müqavimətə qalxması təbii sayılmalıdır: "İnsanlar öz müqəddəratlarını təyin etmək uğrunda mübarizəyə qalxıblar. Suriyada hazırda baş verən hadisələri belə qiymətləndirmək daha doğru olar. Hazırda Türkiyədə milyondan çox suriyalı qaçqın məskunlaşıb. Onlar Türkiyə üçün artıq kifayət qədər ağır yükə çevrilib. Bu insanların öz doğma torpaqlarına qayıtmaları lazımdır. Bu da indiki halda Türkiyədən cəsarətli addımlar tələb edir. Belə ki, Türkiyə sərhədinə bitişik ərazilərdə təhlükəsizliyin təmin olunmasına nail olmalıdır. Xüsusilə, Suriyanın müxtəlif etnik qruplaşmalarının döyüş məkanına çevrildiyi indiki zamanda qəti addımlar atmalıdır. Həm sərhədlərinə bitişik ərazilərdə terrorçu qruplaşmaların kök salmasına, həm də türk mənşəli insanların tək qalmasına icazə verməməlidir. Bunun üçün nə lazımdırsa etməlidir. Proseslərin indiki tamamilə Türkiyənin maraqlarına uyğun olduğunu söyləmək üçün əlimizdə faktlar yoxdur. Lakin bu prosesi Türkiyənin tamamilə öz xeyrinə inkişaf etdirəməsi üçün şanslar var".

Milli Cəbhə Partiyasının sədr müavini, siyasi şərhçi Məhəmməd Əsədullazadə isə bildirdi ki, Suriyada yaşananları fərqli şəkildə yorumlayanlar var. Suriyadakı gəlişmələrdən ən çox rahatsız İran və Fransadır. PKK-YPG-nin qalalarından birincisi olan Tel Rıfat, hansı ki, altında tunellərdən ibarət ayrıca bir şəhər salmışdılar, artıq həmin ərazi tam təmizlənib. İkinci qalaları olan Minbiç uğrunda əməliyyat davam edir və bir-iki günə oranın da terrorçulardan azad ediləcəyi bildirilir. Əksər beynəlxalq media strukturları bu hadisələrdən ən çox qazananın, sahədə və masada əli güclənənin Türkiyə olduğunu yazır: "Suriyada mü-

Bakıda həbsdə olan separatçılar ailələri ilə danışdılar

Dekabr ayında Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin (BQXK) əməkdaşları Azərbaycan tərəfinin haqqında məlumat verdiyi erməni əsirləri şəxslərə yenidən baş çəkiblər.

Bunu APA-nın sorğusuna cavab olaraq BQXK-nın Azərbaycan nümayəndəliyinin ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin rəhbəri İlahə Hüseynova deyib.

Məlumatla görə, saxlanılan şəxslərlə təkbətək görüşlər keçirilib və onların ailələri ilə əlaqəsi üçün şərait yaradılıb.

"Mandatına uyğun olaraq BQXK bu cür başçəkmələr zamanı saxlanılan şəxslərlə rəftarı və saxlanma şəraitini qiymətləndirir. BQXK həmçinin şəxslərin ailələri ilə əlaqələrini bərpa etmək və ya davam etdirmək üçün şərait yaradır. BQXK-nın prosedurlarına uyğun olaraq, başçəkmələrlə bağlı müşahidələr və tövsiyələr yalnız saxlayan tərəflə paylaşılır və müzakirə edilir", - məlumatda deyilir.

haribə yeni mərhələyə keçib. Dörd il bundan əvvəl aparılan müharibədən fərqli olaraq hazırkı döyüşlərdə Bəşər Əsəd və müttəfiqləri xeyli zəifləyib. Əsədin dörd il ərzində siyasi iradə ortaya qoymaması, müxalifət və Türkiyə ilə danışıqlardan yayınması, onu hazırkı vəziyyətlə üzləşdirdi. Dörd il ərzində Suriya üzrə heç bir siyasi həll yolu axtarılmadı. Movcud status-kvonun saxlanılması Əsədi, Moskva və Tehranı qane edirdi. Məhz Suriyada siyasi həll yolu labüdü idi. Dörd il ərzində davam edən status-kvonun davam etməsi isə, Türkiyənin təhlükəsizliyini və regional sülhün əldə edilməsini çətinləşdirirdi.

Bəşər Əsəd hakimiyyəti Yaxın Şərqdə Rusiya və İranın geosiyasi mövqelərinin güclənməsinə xidmət edərək, Fələstin dövlətinin yaradılmasını da əngəlləyir. Həmçinin Şimali Suriyada yeni bir PKK-YPG dövlətinin qurulmasına zəmin yaradırdı. Təbii ki, Türkiyə proseslərin öz əleyhinə çevrilməsini seyr edə bilməzdi.

Hazırda Türkiyə Suriyada yeni bir siyasi nizam qurur. Bu prosesin qarşısını İran ala bilməyəcək. İran Yaxın Şərqdə kifayət qədər zəifləyib. Rusiya isə, müharibəyə qoşulmaq niyyətində deyil. Artıq Suriyanın

strateji şəhərləri Hələb, Həma müxalifətin nəzarətinə keçib. Homs və Latakia-yaya hücumlar fonunda rejim qüvvələri silahları qoyub qaçır. Göründüyü kimi, Suriya ordusu şimal istiqamətində ciddi döyüşməyərk mövqelərindən geri çəkilir.

Suriyada döyüşən "Azad Suriya Ordusu" və "Heyət Təhrir əş-Şam" (HTŞ) silahlı qrupları Dəməşqə doğru irəliləyəcəksə, Əsəd ordusu müqavimət göstərə bilməyəcək. "Heyət Təhrir Əş-Şam" silahlı təşkilatın rəhbəri Colani idarəetməni əlində tutmayacağını və keçid hökumətinə təhvil veriləcəyini elan edib. Həmçinin Əsəd devrildəndən sonra, təşkilatın buraxılacağını elan edib.

Görünən odur ki, Türkiyə prosesləri çox ciddi şəkildə idarə edir. Azad Suriya Ordusu və HTŞ təşkilatı Suriyada azad şəkildə fəaliyyət göstərə bilməz. Türkiyə PKK-YPG terror təşkilatını da Şimal-şərqi Suriyadan çıxaracaq. Qardaş Türkiyənin bu prosesdən güclənərək çıxması isə təbii ki, Cənubi Qafqaza da müsbət təsirlərini göstərəcək. Türkiyənin bu bölgədə də nüfuzunun artmasına gətirib çıxaracaq".

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Dekabrın 5 və 6-da Qərbi Azərbaycan İcmasının “Qayıdış hüququ-Ermənistanın zorla çıxarılan Azərbaycanlılar üçün ədalətin təşviqi” mövzusunda ikinci beynəlxalq konfransı keçirildi. Konfransda 51 ölkədən 100-dən çox nümayəndə iştirak edirdi.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tədbir iştirakçılarına müraciətində Ermənistan hakimiyyətinin Qərbi Azərbaycan İcması ilə danışıqlara başlamalı olduğunu da bildirib. Əfsus ki, rəsmi İrəvan demokratiya və insan haqlarından dəm vurmağı xoşlasa da, bu problemi etiraf etmir, onu Qarabağdan könüllü köç etmiş ermənilərin “qayıdış məsələsi”ndən fərqli bir məsələ, hətta ərazi iddiası kimi təqdim etməyə çalışır.

İl beynəlxalq konfrans Qərbi azərbaycanlıların qayıdış probleminin dünya gündəminə gətirilməsində nə kimi rol oynayacaq? Bunun real təsirini nə vaxt görməyə başlayacağıq?

Qərbi Azərbaycan İcmasının İdarə Heyətinin sədri Əziz Ələkbərov deyib ki, hər il dekabrın 5-də belə bir beynəlxalq konfrans keçiriləcək.

Əlbəttə ki, Qərbi Azərbaycanlıların qayıdış problemi, Azərbaycan xalqının, ictimaiyyətinin diqqətində olan vacib bir məsələdir. Bu mövzu

ilə bağlı keçirilən beynəlxalq konfranslar, məsələnin daha geniş auditoriyaya çatdırılmasına, onun hüquqi, tarixi və humanitar aspektlərinin daha dərinlən araşdırılmasına imkan yaradır.

İl beynəlxalq konfransın da məqsədi Qərbi Azərbaycandan didərgin salınmış insanların hüquqlarının pozulmasını dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdır. Bu cür tədbirlərdə mötəbər alimlər, hüquqşünaslar, siyasətçilər və beynəlxalq təşkilat nümayəndələrinin iştirak etməsi beynəlxalq ictimaiyyətin mövzuya marağını artırır.

Beləliklə, İl beynəlxalq konfrans Qərbi azərbaycanlıların dünyaya gündəminə gətirməkdə mühüm bir mərhələdir. Məsələnin həlli üçün uzunmüddətli strateji planlar tələb olunur, lakin bu cür tədbirlər məsələnin beynəlxalq səviyyədə tanınması və həlli istiqamətində vacib addımlardan biridir.

“İldə bir və ya iki dəfə bu

İl beynəlxalq konfransı ilə bağlı dünyanın bir çox ölkələrindən Azərbaycana siyasi xadimlər, tarixçilər, araşdırmaçılar, nümayəndələr gəlib və Qərbi Azərbaycana qayıdış məsələsi barədə öz fikirlərini bildirir, bizimlə bunun yollarını müzakirə edirlər. Çünki bu, yeni bir mövzudur, yeni 2 ilə yaxındır ki, bu məsələ gündəmədir.

Bu arada xatırladıam ki, ötən ilin oktyabr ayında İspaniyanın paytaxtı Madrid şəhərində “Qərbi Azərbaycana qayıdış beynəlxalq müstəvidə” Avropa Forumunu keçirmişdik. Həmin vaxt da bir çox avropalı alimlərin, araşdırmaçıların bu möv-

Ermənistan adlanan Qərbi Azərbaycan ərazisindən qovulublar, məcbur köçə məruz qalıblar və bu günə qədər onların öz doğma yurdlarına qayıdış hüquqları təmin olunmayıb.

Avropa indi yalnız Qarabağ ermənilərinin pozulmuş, ora qayıtma haqqı-hüququndan danışır, lakin 1988-ci ildən başlayaraq yarım milyona yaxın insanın pozulmuş hüququndan danışmaq istəmir. Dünya, Qərb bunu görməzdən gəlir.

Bu baxımdan biz bu məsələni hər zaman gündəmə gətirməliyik. Düşünürəm ki, biz çox şeyə nail olacağıq və

yalarına tuş gəlirlər. Amma hər halda, Azərbaycan onların ölkəmizə gəlməsinə nail oldu və qeyd edim ki, ölkəmiz də bu konfransı çox yüksək səviyyədə təşkil etmişdi.

Hesab edirəm ki, ildə bir-iki dəfə belə konfranslar keçirmək lazımdır. Bəli, Əziz Ələkbərli qeyd etdi ki, hər il dekabrın 5-də ölkədə bu cür konfrans keçiriləcək. Amma bu konfransları Avropada da, eyni zamanda illərlə Azərbaycana qarşı qaraxma kampaniyası aparan dövlətlərin ərazilərində də keçirmək lazımdır. Həmçinin bu konfransları Türk dünyasına daşımaq lazımdır. Hansı ki, bu

“Qərbi Azərbaycanla bağlı konfransları Avropada da keçirmək lazımdır”

“Demokratik” Qərbi utandıran məsələ; Tenzilə Rüstəmxanlı: “Azərbaycan bu məsələyə çox ciddi diqqət ayırır”

cür konfransların keçirilməsinə ehtiyac var. Amma bu konfransları Avropada da keçirmək lazımdır”.

Bu sözləri Əslən Qərbi Azərbaycandan olan millət vəkili Tenzilə Rüstəmxanlı mövzu ilə bağlı “Yeni Məşavət”ə danışarkən deyib.

Millət vəkili qeyd edib ki, Qərbi azərbaycanlıların qayıdış probleminin dünya gündəminə gətirilməsinin artıq real təsirləri var:

“Fikrimcə, artıq onun real təsirini görməyə başlamışıq.

zuya necə maraq göstərdiklərinin şahidi olmuşduq.

İl beynəlxalq konfransda çıxışçılarından biri qeyd etdi ki, “Siz gec qalmısınız, bu məsələni Avropanın gündəminə daşımaq lazımdır”. Hesab edirəm ki, Avropanın təkcə institutlarına deyil, siyasi parlamentlərinə də daşımaq lazımdır. Çünki bu, çox vacib məsələdir, söhbət pozulmuş insan haqlarından gedir. O insan haqlarından ki, insanlarımız kütləvi şəkildə öz ata-baba yurdlarından, indi

olmuşuq da. Məsələn, konfransda Avropanın hansısa universitetinin tarix bölümün rəhbəri üreklə qeyd edirdi ki, Ermənistanı məcbur etmək lazımdır ki, Qərbi Azərbaycandan zorla qovulmuş insanların tapdanmış hüquqlarını tanısin.

Şəxsən mən avropalılar ilə birgə işləyirəm, bilərəm ki, bu mövzuda danışmaq onlar üçün nə qədər çətindir. Çünki davamlı olaraq erməni diasporu tərəfindən təzyiqlərə, çox ciddi qaralama kampani-

il may ayında Özbəkistanda belə bir konfransımız olmuşdu və Türk dünyasının hər yerindən dövlətilərimiz var idi.

Azərbaycan bu məsələyə çox ciddi diqqət ayırır və hesab edirəm ki, xüsusilə də cənab Prezidentimizin Qərbi Azərbaycana Qayıdış məsələsinə olan ciddi diqqəti bu məsələnin ölkələrdə ən yüksək səviyyədə keçirilməsinə nail olmağımız üçün münbit şərait yaradacaq”.

Q Xəlilə GƏRAY,
“Yeni Məşavət”

Müsəlmanların əziz günü Qərbdə niyə “Qara Cümə”dir - ilahiyyatçıdan reaksiya

Fərid Abdulla: “Əgər bir termini istifadə etməkdə dini inanca qarşı hörmətsizlik niyyəti yoxdursa, bu, İslamın dəyərlərinə zidd sayılmaz”

ABŞ-də Şükran Günündən bir gün sonra, “Qara Cümə günü” adlandırılan gün amerikalıların ümumi onlayn alışları yeni rekordla çatıb. Adobe Analytics-in hesabatına əsasən, həmin gün xərclər 10,8 milyard dollar təşkil edib ki, bu da ötən illə müqayisədə 10,2 faiz çoxdur.

Amerikalıların ən çox alışları oyuncaqlar, o cümlədən Harry Potter temalı LEGO dəstləri, Disney şahzadə kuklaları, Cookez Makery çörək dəstləri və PlayStation 5, Xbox Series X və Nintendo Switch OLED oyun konsolları olub. MasterCard ödəniş sisteminin hesablamalarına əsasən “Qara Cümə” günü onlayn pərakəndə satışlar 14,6 faiz, fiziki mağazalarda 0,7 faiz artıb. SpendingPulse hesabatına görə, pərakəndə satışda ümumi artım 3,4 faiz təşkil edib. Hesablamalar MasterCard sistemindən istifadə edilən alışlara və digər

ödəniş növlərinin həcmnin təxminlərinə əsaslanır.

Bəs müsəlmanlar üçün əziz olan bir gün niyə “Qara cümə” adlandırılır? Burada islam aləmini aşağılamaq cəhdini, məramı yoxdur ki? Bu ifadə kim tərəfindən ortaya atılıb, necə yaranıb?

Qeyd edək ki, “Qara Cümə” (Black Friday) ifadəsi ilk dəfə 1869-cu ildə istifadə edilib və o zaman maliyyə böhranını və qızıl qiymətlərinin düşməsinə təsvir etmək üçün istifadə olunub. Lakin “Qara Cümə” termini müasir ticarət mənafehləri ilə əlaqələndirilməz-

dən əvvəl Filadelfiya şəhərində 1950-ci illərdə, şəhərin polis idarəsi tərəfindən daha çox tıxaclar və izdihamin meydana gəldiyi günü təsvir etmək üçün istifadə olunurdu.

Ticarət sahəsi bu termini 1980-ci illərdə daha müsbət mənada dəyişdirməyə başla-

dı və beləliklə, “Qara Cümə” pərakəndə satışlarının “qırmızıdan qaraya” keçdiyi, yeni müəssisələrin il ərzindəki zərərindən karlı vəziyyətə gəldiyi bir gün olaraq populyarlaşdı. Bu dəyişiklik, onu bir alış-veriş bayramına çevirdi.

İlahiyyatçı Fərid Abdulla mövzu ilə bağlı “Yeni Məşavət”ə fikirlərini bölüşüb: “Qara Cümə” termini ABŞ-də hər il noyabr ayının dördüncü cümə axşamı (Şükranlıq Günü) günündən sonra gələn cümə gününə aiddir. Bu gün adətən böyük endirim kampaniyaları ilə əlaqələndirilir.

Niyə məhz Qara? Buna müxtəlif cəhətlərdən izahlar verilməyə çalışılıb. Bu məsələ iqtisadi olduğu üçün, iqtisadi nəzərlərə baxaq: Birincisi odur ki, əvvəllər mühasibat işlərində mənfəət “qara mürəkəb”lə, zərər isə “qırmızı mürəkəb”lə qeyd olunurdu. Endirim günləri ticarət həcmi artırıldığı üçün mağazaların zərərli qara rəqəmlərə çevrilirdi. Başqa bir versiya budur ki, Filadelfiya polisi Şükranlıq Günündən sonra yaranan sıxlıq və xaos səbəbindən bu günü “Qara Cümə” adlandırır.

Bəli, bəzi mədəniyyətlərdə və dini inanclarda cümə günü bəd gün kimi qəbul edi-

lib. Məsələn, Xristianlıqda İsa Peyğəmbərin çarmıxa çəkiləndiyi gün bəzi mənbələrdə “Qara Cümə” adlandırılır.

Lakin “Qara Cümə” termininin İslamla birbaşa və ya məqsədli olaraq ziddiyyət təşkil etdiyini düşünmək üçün ciddi əsaslar yoxdur. Bəli, İslamda cümə günü çox xüsusi və mübarək sayılır. Hətta Quranda “Cümə” surəsi də var.

“Qara Cümə” termininin əsas mənşəyi isə Şimali Amerikada kommertiya və iqtisadiyyatla bağlıdır. Bunun İslamı və ya dini inancları aşağılaması məqsədilə ortaya çıxdığına dair heç bir tarixi dəlil yoxdur. Bu, daha çox müasir dövrün istehlak mədəniyyətinin bir ifadəsidir. Son illərdə bizim də iqtisadi aləmimizə sirayət edib. Müsəlmanlarda Cümə gününün özəlliyi hər cüməyə aiddir. Lakin iqtisadi “Qara cümə” ifadəsi isə yalnız müəyyən günə aiddir. Deməli, İslamla bunu qarşı-qarşıya qoymaq düz sayılmaz, mənca

İslam niyyətə və məqsədə böyük əhəmiyyət verir. Əgər bir termini istifadə etməkdə dini inanca qarşı hörmətsizlik niyyəti yoxdursa, bu, İslamın dəyərlərinə zidd sayılmaz”.

Q Afaq MİRAYIQ,
“Yeni Məşavət”

“Rusiyanın Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinə (BCM) və Ermənistanın bu məhkəməyə qoşulmasına münasibəti hər kəsə məlumdur”. “Yeni Müsavat”ın verdiyi xəbərə görə, bunu Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi nümayəndəsi Mariya Zaxarova bu həftə keçirdiyi brifinqdə bildirib. Onun sözlərinə görə, İrəvanın Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma statutunda iştirakı Haaqa tribunalının bir sıra rusiyalı vəzifəli şəxslərin həbsinə order verməsi fonunda Rusiya-Ermənistan münasibətlərinə birbaşa zərər vurur:

“Bu, simvolik zərər deyil, hiyyət etibarını özünü olduqca praktiki zərərdir. KTMT-dən kənarda hesab edirik, qoy nə istəyirlər etsinlər. Bu vəziyyət Ermənistanın KTMT-yə qayıtmasını getdikcə çətinləşdirir, hətta etsəydi, yəqin ki, bunu başa düşmək, alqışlamaq olardı. Lakin bu “psevdo məhkəmə”nin iki onillik iş təcrübəsi bunun əksindən xəbər verir. BCM həll etməyə çalışdığı heç bir münaqişənin həllinə kömək etməyib. Dəstək və əməkdaşlığa dair bəyanatlar sadəcə olaraq bu qondarma məhkəməni yeni avantüralara sövq edir”, - deyər Zaxarova rəsmi İrəvanın beynəlxalq hüquq normalarını möhkəmləndirmək məqsədi ilə BCM ilə əməkdaşlığa hazır olmasına münasibət bildirərkən deyib.

Rusiya Ermənistanı hədələdi - Paşinyandan naqolay cavab...

Mirzoyan Putin haqda həbs orderi verən Haaqa tribunalının iclasında iştiraka gedir, baş nazir isə KTMT-yə geridönüşü nonsens sayır - Kremlin bu demarşa görə cəzası nə olacaq?

hakimiyyəti 6 il ərzində bir sıra addımları ilə Kremli qəzəbləndirib: istər “Zvartnots” aeroportundan rus sərhəddilərin çıxarılması, istər Avropa Birliyinin “müşahidə missiyası”nı sərhədə yerləşdirməsi, habelə, KTMT-dən və Rusiyanın təşkil etdiyi tədbirlərdən imtina etməsi, o cümlədən, ABŞ-la bir təlimlər ke-

çatdıqdan sonra Ermənistanla bağlı cəza tədbirləri görülməyəcək”.

“Bəs hansı cəza tədbirləri görülmə bilər?” sualına cavab verən siyasi şərhçi hesab edir ki, Ermənistan götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirməyə məcbur ediləcək: “İlk növbədə KTMT ilə bağlı nizamnamə tələblərini yerinə yetirmədiyi

Elnur Məmmədov ABŞ rəsmisi ilə Ermənistanla normalaşma prosesini müzakirə edib

Dekabrın 6-da xarici işlər nazirinin müavini Elnur Məmmədov ABŞ dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisinin müavini Coşua Hakin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

XİN-dən verilən xəbərə görə, görüşdə Azərbaycan və ABŞ arasında ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq məsələləri, habelə Azərbaycan və Ermənistan arasında normalaşma prosesinin perspektivləri müzakirə olunub.

Azərbaycanla ABŞ arasında bir sıra istiqamətlərdə tarixi əməkdaşlıq münasibətlərinin əhəmiyyəti və qarşılıqlı maraqlar çərçivəsində ikitərəfli münasibətlərin inkişafının vacibliyi qeyd olunub. Azərbaycanın cari ilin noyabr ayında ev sahibliyi etdiyi BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində Azərbaycan-ABŞ əməkdaşlığı yüksək qiymətləndirilib.

Nazir müavini Elnur Məmmədov postmünaqişə dövründə bölgədə vəziyyət, Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişi üzrə aparılan danışıqlar barədə qarşı tərəfə məlumat verib. Sülh sazişi üzrə danışıqlarda əhəmiyyətli irəliləyişə baxmayaraq, Ermənistanın Konstitusiyasında, qanunvericilik aktlarında, habelə beynəlxalq təşkilat və məhkəmələrdə ölkəmizin ərazi bütövlüyü və suverenliyinə qarşı davam edən iddialar bir daha xatırlanıb və bu iddialardan əl çəkməyin vacibliyi vurğulanıb.

Görüşdə, habelə qarşılıqlı maraq doğuran digər ikitərəfli və regional məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

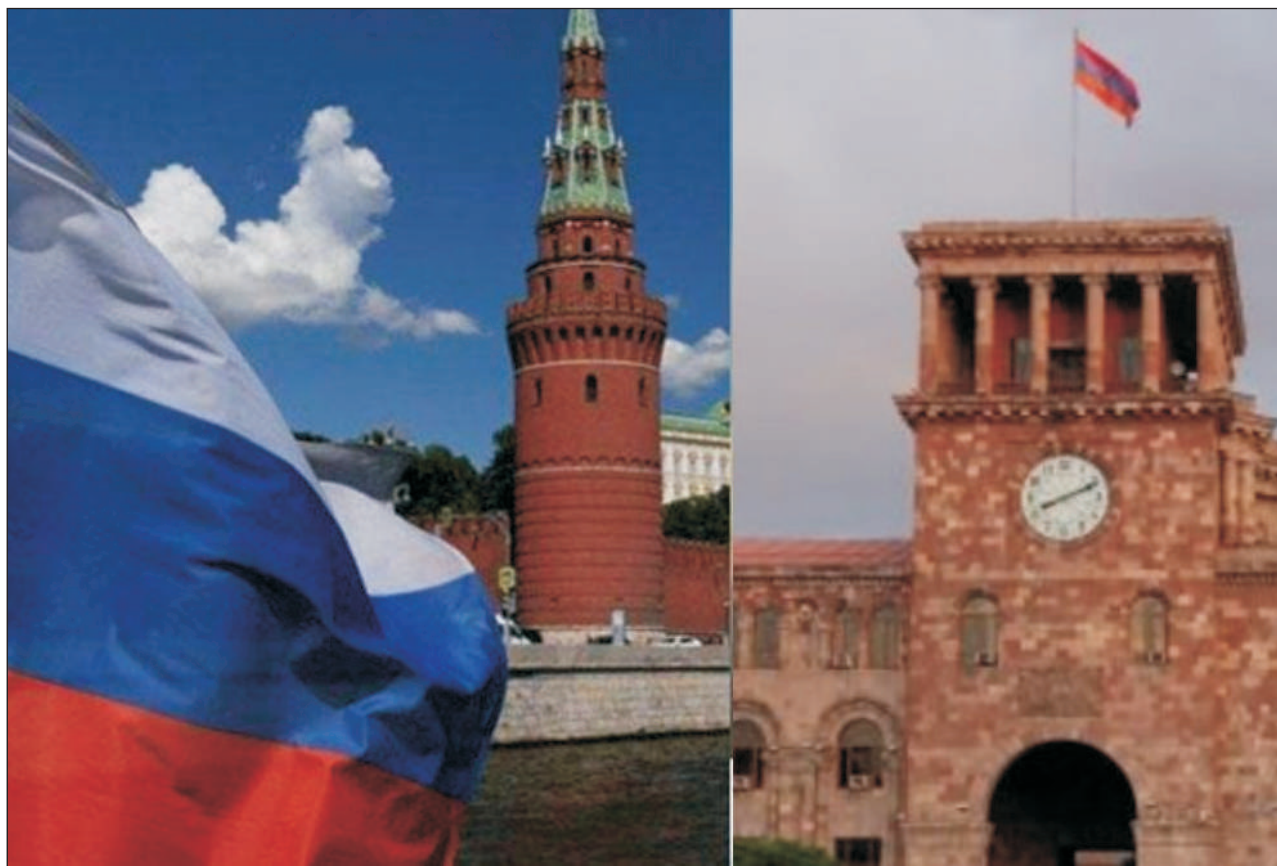

Türkiyənin 60-dan çox deputatı Azərbaycana gəlir

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin (TBMM) 60-dan çox deputatı Azərbaycana səfərə gəlir. “Report”-a bu barədə TBMM-nin Türkiyə-Azərbaycan Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun rəhbəri Şamil Ayrım deyib.

Onlar Milli Məclisin 106 illiyi ilə bağlı “Parlamentarizm: ənənələr və perspektivlər” mövzusunda Beynəlxalq Parlament Konfransında iştirak edəcəklər.

Daha sonra türkiyəli deputatlar Qarabağa - Şuşa və Xankəndiyə səfər edəcəklər.

Xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan bu ilin martında ilk dəfə BCM-nin iclasında yeni üzv dövlətin təmsilçisi olaraq iştirak edəcək. BCM Rusiyanın prezidenti və uşaq ombudsmanı, habelə İsrailin baş naziri və keçmiş müdafiə naziri haqda həbs orderləri verib, axtarış elan edib. Üzv dövlətlər onları həbs etməyə borcludur. Zaxarovadan açıqlama gəlmiş gündə İrəvan Moskva əleyhinə demarş edib. Baş nazir Nikol Paşinyan Ermənistanın KTMT-yə qayıdışının artıq geridönməz xarakter aldığını söyləyib. Sitat: “Biz demişdik ki, KTMT-nin fəaliyyətində iştirakımızı dondururuq. Bu o deməkdir ki, biz heç bir sənədin müzakirəsində iştirak etmirik. Biz heç bir sənədə veto qoymuruq, çünki ma-

Rusiya XİN rəhbərinin müavini Aleksandr Pankin deyib ki, Ermənistanın KTMT-yə borcu ola və onu iki il ödəməyə bilər, indi 2024-cü il üçün borc var, müddəti 2025-ci ilin sonunda başa çatacaq. “Ermənistan bu borcu iki il ödəməyə bilər. Əlavə müvafiq qərarlar qəbul ediləcək. KTMT-nin istənilən üzvü borclana bilər. Elə hallar olub ki, başqa ölkələr də borclanmağa məcbur olub”, - o bildirib.

Siyasi və Hüquqi Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Xəyal Bəşirovun “Yeni Müsavat”-a bildirdiyinə görə, bu prosesin sonu Ermənistan üçün ağır nəticələnəcək. Siyasi şərhçi hesab edir ki, Moskva gec-tez İrəvanı bu demarşlarına görə cəzalandıracaq. “Çünki Ermənistan

çirilməsi Kremlin əsəblərini tarıma çəkib: “Amma Paşinyan hakimiyyətinin cəzalandırılması gecikir. Buna səbəb Rusiyanın taleyinin Ukraynada həll olunmasıdır. Fikrimcə, bu dünyəvi həllənməyəcək, Putin Ermənistanı toxtunmayacaq”, - deyər X.Bəşirov belə qiymətləndirir. Analitikin sözlərinə görə, Rusiya Yaxın Şərqdə də mübarizə aparır, amma əsas diqqəti Ukraynaya fokuslayıb: “Bu böhranı öz xeyrinə həll etdikdən sonra Ermənistanla haqq-hesab çürüdəcək. Ermənistan sərhədlərin təhlükəsizliyi, enerji, iqtisadi amillər baxımdan Rusiyadan tamamilə asılıdır. Ona görə də Kreml narahat deyil və bilir ki, İrəvan əlinin içindədir. Bu mənada, Ukrayna münaqişəsi başa

çün təzyiqlər artırılacaq, həmçinin, Paşinyan hakimiyyəti sıxma-boğma ediləcək, nəqliyyat kommunikasiyalarının açılması ilə bağlı tələblər sərtləşəcək. Hərçənd, erməni baş nazir Moskvada velosiped sürərək təhlükəsizliyini Rusiyaya etibar etdiyini mesaj vermişdi. Amma Rusiya onun “göz yaşlarına” inanmır və bilir ki, bütün hərəkətlərinə rəğmən, Nikol qərbyönlüdür. Ona görə Ermənistanda rusyönlü iqtidarın qurulması üçün addımların atılmasına başlanacağı istisna deyil. Hətta Ermənistandakı rus hərbi bazası da prosesdə rol oynaya bilər. Paşinyanın hakimiyyətdən nəinki getməsi, hətta həbsi belə mümkündür, Sakaşvilinin aqibəti kimi...”

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Nazir Maltada postmünaqişə dövründə bölgədəki vəziyyətdən danışdı

Ceyhun Bayramov Azərbaycan tədqiqatları üzrə III Avropa Konfransında iştirak edib

Dekabrın 6-da xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Malta Respublikasının paytaxtı Valetta şəhərində Azərbaycan tədqiqatları üzrə III Avropa Konfransında çıxış edib.

XİN-dən verilən xəbərə görə, çıxış zamanı nazir Ceyhun Bayramov ölkəmizin BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) sədrliyi, ölkəmizin enerji təhlükəsizliyi, nəqliyyat-kommunikasiyalar istiqamətləri üzrə təşəbbüsləri, habelə postmünaqişə dövründə bölgədə vəziyyət barədə danışdı.

Azərbaycanın ətraf mühitin mühafizəsi və iqlim dəyişmələri ilə mübarizə istiqamətinə xüsusi əhəmiyyət verdiyi diqqətə çatdırılıb. Bir sıra onlarla təşəbbüs və əhəmiyyətli tədbirlər ilə yanaşı, COP29 çərçivəsində əvvəlki iqlim maliyyəsi hədəfini 3 dəfə üstələyərək 300 milyard dollara çatdıran Bakı Maliyyə Məqsədinin qəbulu, Paris sazişinin əsas hissəsi olan 6-cı maddə üzrə danışıqların yekunlaşdırılması, İtqi və Zərər Fondunun növbəti ildən fəaliyyətə başlamasının təmin olunmasının sədrliyimizin ən əhəmiyyətli uğurları sırasında olduğu qeyd edilib.

İqlim dəyişmələri ilə mübarizə sahəsində ölkəmizin beynəlxalq tərəfdaş və təşkilatlarla birgə irəli sürdüyü 9 təşəbbüsdən danışan nazir, bu təşəbbüslərə geniş maraq olduğunu, çoxsaylı ölkələrin təşəbbüslərə qoşulduğu diqqətə çatdırılıb.

Bununla yanaşı, COP29 Sədrliyinin Fəaliyyət Gündəliyi çərçivəsində elan olunan global təşəbbüslərin iqlim dəyişikliyinə müxtəlif aspektləri, o cümlədən diqqətdən kənarda qalan problemlərə vurğu edilməsi baxımından əhəmiyyəti vurğulanıb.

Ölkəmizə qarşı əsassız iddia və "neft-qaz ölkəsi" bəhanəsi altında aparılan sisteməlik qarayaxma kampaniyasına baxmayaraq, COP29-un uğurla həyata keçirildiyi və iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə söylərinə vacib töhfə olduğu qeyd edilib.

Nazir Ceyhun Bayramov həmçinin ölkəmizin bərpa olunan külək, su, günəş enerjisi potensialı, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə bu istiqamətdə görülmüş işlər barədə ətraflı məlumat verib. Yaşıl enerji sahəsində əməkdaşlıqla bağlı Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan arasında, Avropa İttifaqı, habelə Gürcüstan, Rumıniya, Macarıstanla imzalanmış strateji tərəfdaşlıqlar və layihələrin, Səudiyyə Ərəbistanı və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə birgə təşəbbüslərin, Xəzər və Qara dəniz hövzələrini birləşdirəcək yaşıl enerji dəhlizi kimi layihələrin əhəmiyyəti vurğulanıb.

Orta Dəhlizin inkişafı, Azərbaycan vasitəsilə keçən əmtəələrin həcmindən artımından bəhs edən nazir Ceyhun Bayramov, nəqliyyat və kommunikasiyalar sahəsində imkanlardan istifadənin vacibliyini qeyd edib.

Nazir ATƏT Nazirlər Şurası çərçivəsində aparılmış müzakirələr, təşkilat çərçivəsində mövcud problemlər və perspektivlərdən danışdı.

Nazir Ceyhun Bayramov o cümlədən tədbir iştirakçılarını postmünaqişə dövründə bölgədə mövcud vəziyyət, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə aparılan genişqiyaslı bərpa və quruculuq işləri, mina təhdidi ilə mübarizə söyləri, itkin düşmüş şəxslərin taleyinin müəyyən olunması tədbirləri, habelə Azərbaycan-Ermənistan normalaşma prosesi barədə ətraflı məlumat verib.

Sülh müqaviləsinin layihəsi, o cümlədən delimitasiya prosesi üzrə əldə olunan irəliləyişlərə baxmayaraq, Ermənistan Konstitusiyasında ölkəmizə qarşı ərazi iddialarının davam etdirilməsinin sülh gündəliyinə hədə törətdiyi bildirilib.

Daha sonra xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov tədbir iştirakçılarının çoxsaylı suallarını cavablandırıb.

A TƏT Nazirlər Şurasının dekabrın 5-6-da Maltada keçirilən 31-ci iclasına qatılan Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirləri - Ceyhun Bayramov və Ararat Mirzoyan arasında görüş gözənlidinin öksinə olaraq, reallaşmadı.

Bu barədə Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Ani Badalyan öncədən anons da etmişdi: "Ermənistan və Azərbaycan xarici işlər nazirlərinin ATƏT Nazirlər Şurası çərçivəsində görüşü planlaşdırılmır". "Yeni Müsavat" xatırladır ki, iki ölkənin rəsmiləri sülh sənədinin təxminən 90 faizinin artıq razılaşdırıldığını bildiriblər. 2024-cü ilin oktyabrında Kazanda keçirilən BRİKS sammiti çərçivəsində görüş zamanı isə Prezident İlham Əliyev və baş nazir Nikol Paşinyan XİN başçılarına danışıqlarını intensivləşdirmək və sülh müqaviləsinin imzalanmasını tezləşdirmək tapşırığı vermişdilər. Lakin üstündən ay yarım ötsə də, xarici işlər nazirləri bir araya gələ bilməyib. Səbəb nədir - danışıqlar artıq dalana girib, yoxsa il sonuna xas ənənəvi yorğunluq, apatiya amili? Bəlkə, növbəti erməni hiyləsi?

ATƏT sammiti öncəsi Ermənistan parlamentinin sədri Alen Simonyan bildirmişdi ki, Bakı və İrəvan arasında sülh müqaviləsi ilə bağlı müzakirələr davam edir. "Proses təkliflər əsasında irəliləyir. Bakıda COP29 tədbirinin keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq qısa müddətli fasilə yaranıb. Azərbaycan tərəfi bunu iş qrafikinə sıxılığı ilə izah edib. Hazırda müzakirələr konstruktiv şəkildə davam edir və "təklif-müzakirə" formatında irəliləyirik", - deyə Simonyan söyləyib. Erməni spiker ümumi vəziyyəti müsbət qiymətləndirərək, tərəflər arasında dinamikanın ümidverici olduğunu əlavə edib. Söhbət hansı "konstruktiv irəliləmə"dən, "təklif-müzakirə" formatından gedir, əgər XİN rəhbərləri neçə vaxtdır görüşmürsə? Belə çıxır, müzakirə ediləcək məsələ qalmayıb?

Bu xüsusda qeyd edək ki, dekabrın 5-də İlham Əliyev Bakıda keçirilən "Qayıdış hüququ: Ermənistandan zorla çıxarılmış azərbaycanlılar üçün ədalət təşviqi" II beynəlxalq konfransının iştirakçılarının müzakirəsində Ermənistanın sülhə meyilli olmamasından narahatlığını ifadə edib. "Dərin kök salmış düşmənçilik, Ermənistan Konstitusiyasında əks olunmuş ərazi iddiaları və davam edən hərbi təzyiq davamlı sülh perspektivlərinə mane olur," - dövlət başçısı vurğulayıb. Maraqlıdır ki, Maltada ABŞ dövlət katibi Entoni Blinken iki ölkə XİN başçıları arasında görüş təklifi təşəbbüsü ilə çıxış edib. Blinken israrla vasitəçilik etmək istəyib. Lakin məlumdur ki, ABŞ hazırda Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh prosesində iştirak etmir. Blinken bu təşəbbüsü ilə sözsüz ki, ABŞ-ı yenidən sülh prosesinə daxil etmək niyyəti güdüb. Rəsmi Bakı isə Blinkenin təklifindən qəti imtina

Azərbaycandan Trampa jest - İrəvan və Blinkenin oyunu pozuldu

Ermənistanın köhnə formata qayıtmaq cəhdləri; Bakı ermənipərəst administrasiyanın vasitəçiliyindən imtina etməklə "sülh imitasiyası"na imkan vermədi

edib. Səbəb də budur ki, "ümumilikdə Bayden Administrasiyası Azərbaycanla bağlı ədalətsiz, qərəzli siyasət yürüdü".

Öz növbəsində erməni tərəfi görüşdə iştiraka hazır olduğunu bildirdi. Halbuki Azərbaycan Ermənistanla ikitərəfli formatda danışıqlara üstünlük verir. İrəvan da zaman-zaman eyni mövqə göstərib. Elə isə niyə indi geri çəkilib və köhnə, vasitəçilik formatına qayıdır? Vaxt udmaq üçündür? "Azərbaycan və Ermənistanın qarşıdurma səhifəsini çevirmək və mehriban qonşuluq münasibətləri qurmaq üçün tarixi imkanın olduğu bu həlledici məqamda bütün səylər suverenliyə və ərazi bütövlüyünə qarşıqlı hörmət əsasında münasibətlərin normallaşdırılması prosesinin başa çatmasına yönəldilməlidir". Bunun Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov ATƏT-in Xarici İşlər Nazirləri Şurasının 31-ci iclasında çıxışı zamanı deyib. "Azərbaycanın bu məsələdə qətiyyəti dəyişməzdir və biz buna qarşıqlı olaraq Ermənistan tərəfindən də siyasi iradə və məsuliyyət gözləyirik. Eyni zamanda, bütövlükdə beynəlxalq ictimaiyyət, o cümlədən burada ATƏT çərçivəsində, hazırkı prosese zərər verməmək, tənəbatçı hərəkətlərdən və gərginliyin artmasından çəkinməkdən məsuldur", - nazir qeyd edib.

Ermənistan xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan isə Maltada ATƏT Nazirlər Şurasının iclasında çıxışında deyib ki,

Azərbaycan və Ermənistan sülh mətnin preambulası və 17 maddəsindən 15-i üzrə razılığa gəlib. O qeyd edib ki, Ermənistan Bakı ilə münasibətlərin tam normalaşmasına yönəlməmiş danışıqlarda konstruktiv iştirakını davam etdirir. Hərçənd, daha əvvəl Simonyan bütün maddələr üzrə razılığa gəldiyini açıqlamışdı.

Deputat Arzuxan Əlizadə "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, nazirlərin görüşünün olacağı ilə bağlı məlumat yayılmışdı: "Lakin sonra belli oldu ki, Blinkenin vasitəçiliyi ilə görüş təklif edildiyi üçün Azərbaycan imtina edib. Çünki Bayden administrasiyasının ermənipərəst mövqeyi sona qədər davam etdirildi və hesab edirdim ki, rəsmi Bakı doğru qərar verib. Ermənipərəst bir administrasiyanın vasitəçiliyindən imtina məntiqli mövqedir. İkincisi, yanvarın 20-dən Tramp prezident vəzifəsinin icrasına başlayacaq və proqnozlar ondan ibarətdir ki, yeni administrasiyanın Azərbaycana daha loyal münasibəti olacaq. Biz bunu Trampın əvvəlki prezidentliyi dövründən xatırlayaraq qeyd edə bilərik. Ona görə gözləntilər var ki, Tramp dövründə ABŞ Ermənistanı indiki dəstəyi verməyəcək".

Danışıqlara gəlinə, A.Əlizadə vurğuladı ki, Ermənistan həmişə Qərbin vasitəçiliyinə can atır: Amma Azərbaycanla ikitərəfli danışıqlar modelini üstün tutur və vasitəçisiz sülh müzakirələrinin

tərəfdardır. İrəvan isə vasitəçiyə daha çox himayədar kimi baxır. İkitərəfli danışıqlarla yanaşı, Ermənistan ərazi iddialarından hüquqi müstəvidə əl çəkməli və qanunvericiliyə dəyişiklik etməlidir. Əgər bu iddialar konstitusiyada qalacaqsa, sülh sənədinin imzalanması da mümkün olmayacaq. Bundan da itirən yenə Ermənistan olacaq, iqtisadiyyatı zərər görəcek. Azərbaycanın iştirakı olmadan regionda heç bir layihə ola bilməz və bunu Ermənistan, onun hava-darları qəbul etməlidirlər".

Siyasi şərhçi Asif Nərimanlı isə hesab edir ki, Blinkenin XİN rəhbərlərinin görüşünü keçirmək istəyi Bayden Administrasiyasının Ağ Evi tərk etməmişdən öncə demokratların aktivinə daha bir xal yazdırmaq məqsədi daşıyırdı: "Bakı görüşdən imtina etdi, çünki bu görüş sadəcə "topal ördəyin" xeyrinə olacaq addım idi və sülh danışıqlarının irəliləməsi baxımından nəticəsiz olacaqdı. Bakı bununla sülh danışıqlarını post-Bayden dövrünə saxlamaqla Trampa jest edir. Səbəbin "Bayden Administrasiyasının Azərbaycanla bağlı ədalətsiz siyasəti" olduğunu göstərən Bakı bununla Ağ Evin gələcək administrasiyasına da "ABŞ-ın bölgədəki proseslərdə iştirakı Azərbaycanla münasibətlərdən asılı olacaq" mesajını verir".

□ **Emil SALAMOĞLU,**
"Yeni Müsavat"

Qərb Gürcüstanın “yaxasından” əl çəkmir. Avropa Parlamentinin məlum qızıışdırıcı qərarından sonra hakimiyyət çevrilişinin baş tutmadığını görən “demokratik dünya” ardınca ölkəni ağır sanksiyalarla hədələməyə başlayıb. Təbii ki, ön sırada ABŞ gəlir.

Birləşmiş Ştatların səlahiyyətləri bitməkdə olan dövlət katibi Entoni Blinken ölkəsinin Tiflisdə və ölkənin digər şəhərlərində davam edən etiraz aksiyaları səbəbindən Gürcüstana qarşı yeni sanksiyalar hazırladığını bildirib.

“ABŞ “Gürcü Arzusu” Partiyasının Gürcüstan vətəndaşlarına, etirazçılara, media nümayəndələrinə və müxalifət xadimlərinə qarşı qəddar və əsassız zorakılığını qətiyyətlə pisləyir. Biz “Gürcü Arzusu”nu tənqidçiləri susdurmağa yönəlmiş repressiv taktikalarına, o cümlədən əsassız həbslərə və fiziki zorakılığa son qoymağa çağırırıq. Demokratik proseslərə və ya institutlara xələl gətirən

Gürcüstan sanksiyalara tab gətirəcəkmi - Azərbaycanı yan təsirlər

Sabiq nazir: “Yəqin, Qərb Gürcüstanda istehsal olunan “Barjomi” suyunun ixracına sanksiya tətbiq edəcək, Gürcüstan da suyu Şərqə satacaq”

Amerika Birləşmiş Ştatları başda olmaqla Qərbin böyük güclərinin özlərindən kiçik ölkələrə, ilk növbədə isə inkişaf etməkdə olan ölkələrə qarşı münasibəti dəyişməz olaraq qalır. Qərb bu sırada olan ölkələri özündən asılı vəziyyətdə görmək istəyir. O, bu asılılığı təmin edə bilməyəndə həmin ölkələri öncə sanksiyalarla təhdid edir, bundan bir nəticə əldə olun-

müasir dünyada heç kim artıq yeddilərdən asılı vəziyyətdə yaşamaq istəmir.

Bu gün Qərb demokratiya, söz azadlığı, insan azadlığı kimi alətlərdən yararlanaraq onlara tabe olmaq istəməyən ölkələrdə milyardlarla dollar pullar xərcləyib təbliğat maşınları yaradır. Bu yolla həmin ölkələrdə insanların və ilk növbədə gənclərin beynini yuyaraq, daxili sabitliyi poz-

suyu Şərqə satacaq. Yeni indiyə qədər sanksiyalarla hansı ölkədə bir nəticə hasil etmək mümkün olub ki?

Qərb bir məsələni anlamalıdır ki, xalqların seçiminə bu şəkildə kobud müdaxilə ona qarşı həmin ölkələrdə ikrah hissi yaradır. İnsanlar başını demokratiya, insan və söz azadlığı qanqlarının içinə salmış Qərbin əndamını kənardan çox yaxşı görürlər”.

Gürcü spiker: “Zorakılığı sülh adlandırırırlar, elədirsə, qoy öz paytaxtlarında hər gün olsun”

Bəzi Avropa siyasətçilərinin zorakılığı sülh adlandırdığını gördük. Bu, sülhdürsə, qoy öz paytaxtlarınızda hər gün olsun. APA-nın Tiflis müxbiri xəbər verir ki, bunu jurnalistlərə açıqlamasında Gürcüstan parlamentinin sədri Şalva Papuaşvili deyib.

“Gürcü televiziyaçıları açsınlar, onlar üçün də elçatandır. Onlar videolara, Rustaveli prospektində baş verənləri, polisə necə hücum edildiyini canlı izləyə bilərlər. Bu müddət ərzində 140 polis əməkdaşının yaralandığını bilirsinizmi? İnsanlara, o cümlədən “Birinci Kanal”ın operatoruna atılan daşlar, “Molotov kokteyli”, pirotexniki vasitələr - avropalıların bütün bunları sülh və dinc nümayiş adlandırması ayıbdır. Bu, bir daha sübut etdi ki, bəzi xarici aktorlar realıqdan nə qədər qaçırırlar və bəziləri gürcü xalqından öz seçimini almaq istəyirlər və bunun üçün hər şeyi edirlər”, - Papuaşvili bildirib.

Bakıda NATO-nun təlim kursu keçirilib

Bakıda NATO-nun təlim kursu keçirilib. Bu barədə Azərbaycan Müdafiə Nazirliyindən məlumat verilib. Xəbərə görə, Müdafiə Nazirliyi və NATO arasında 2024-cü il üçün Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməkdaşlıq Proqramı çərçivəsində NATO-nun Brunssumda yerləşən Müştərik Qüvvələr Komandanlığından mobil təlim qrupu tərəfindən Bakıda “Təlim və məşq kursu” keçirilib.

Milli Müdafiə Universitetinin Hərbi İdarəetmə İnstitutunun Hərb Oyunları Mərkəzində təşkil edilən kursda NATO-da əməliyyat-taktiki səviyyədə təlimlərin planlaşdırılması və icrası prosesinə dair müxtəlif mövzular tədris edilib.

Kursun yekununda yerinə yetirilmiş tapşırıqlar və məqsədlərə bağlı brifinq təqdim olunub.

Çıxış edənlər Azərbaycan ilə NATO arasında hərbi əməkdaşlığın genişləndirilməsi istiqamətində bu cür kursların əhəmiyyətindən danışılıb. Qeyd olunub ki, keçirilən kursun əsas məqsədi NATO-da əməliyyat-taktiki səviyyədə təlimlərin planlaşdırılması və icrası prosesini dinləyicilərə aşılamaqdan ibarətdir. Sonda iştirakçılara sertifikatlar təqdim olunub.

rənler, o cümlədən Gürcüstan vətəndaşlarının dinc toplaşmaq və ifadə azadlığı hüquqlarını boğanlar məsuliyyətə cəlb olunacaqlar. İkitərəfli əməkdaşlığa dair əvvəllər elan etdiyimiz hərtərəfli təhlili davam etdirməklə yanaşı, Birləşmiş Ştatlar indi bizim sərəncamımızda olan vasitələrdən, o cümlədən əlavə sanksiyalardan istifadə etməyə hazırlaşır”, - bəyanatda deyilir.

Analoji sanksiya hədələri “qoca qitə”nin bezi digər dövlətlərinin rəsmiləri səviyyəsində də səslənməkdədir.

Bu sanksiyalar Gürcüstan dövlətini nə dərəcədə sil-kələyə, sarsıda bilər? Hakimiyyət sanksiyalara tab gətirə biləcəkmi? Azərbaycana mümkün təsirləri ola bilər?

Sabiq maliyyə naziri, “Ekonomiks” Beynəlxalq İqtisadi Araşdırmalar İctimai Birliyinin sədri Fikrət Yusifov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki,

mədiqda isə sanksiyalara əl atır. Qərbin “sözə baxmayan” ölkələrə qarşı son onilliklər ərzində formalaşdırdığı yanaşım budur: “Qərbin bu manevrləri onun orta əsrlərdə hərbi maşınının köməyi ilə yürütdüyü müstəmləkəçilik siyasətinin müasir formasıdır desək, yanlışdır. Yeni Qərbin özündən zəif gördüyü dövlətlərə baxışlarında məzmun etibarlı ilə heç nə dəyişməyib. Dəyişən yanaşımın formasıdır.

Bu gün Cənubi Qafqazda Azərbaycana və Gürcüstana da basqıların kökündə bu dediklərimiz dayanır. Qərb Cənubi Qafqazda özündən zəif bildiyi Rusiyanın təsirlərini həzm edə bilmir. Bunun üçün mümkün olan və olmayan bütün addımları atır. Bir sözlə, Qərb dairələrinin orta əsir müstəmləkə təfəkkürü dəyişmək bilmir, anlamaq istəyirlər ki, dünya gerçəkdən dəyişir -

maqla hakimiyyət dəyişikliyi etməyə cəhd göstərir. Bu yolla öz məqsədlərinə çatmağa çalışırlar. Gürcüstan son nümunədir. Qonşu ölkədə xalq öz səsini istədiyi partiya verib, parlament seçkiləri tam demokratik və şəffaf keçirilib. Lakin Qərb bununla barışa bilmir. Gürcüstanda hakimiyyəti dəyişmək üçün xərclənmiş pulların heç bir nəticəsinin olmaması onu rahat-sız edir. Bu səbəbdən də son həmlələrini edərək qonşu ölkədə xalq narazılığı müstəvində qanuni hakimiyyətin devrilməsinə cəhd edir, onu sanksiyalarla hədələyir. Qərb Gürcüstana tətbiq edəcəyi hansı sanksiyalar səmərə verə bilər? Gürcüstanın enerji təminatı Rusiya və Azərbaycan üzərindən hər zaman mümkündür. Yəqin, Qərb Gürcüstanda istehsal olunan “Barjomi” suyunun ixracına sanksiya tətbiq edəcək. Etsin, bu halda Gürcüstan da həmin

Bir sıra ekspertlər isə hesab edir ki, Avropa İttifaqının, ABŞ-ın Gürcüstana hər il ayırdığı vəsaitlərin verilməsi dayandırılarsa bu, Gürcüstanın iqtisadiyyatına mənfi təsirlərini göstərəcək. Eyni zamanda Avropa İttifaqı ölkələrinə vizasız gediş-gəliş rejiminin aradan qaldırılması da Gürcüstan vətəndaşlarının zərərinə olacaq.

O ki qaldı Gürcüstana sanksiyalar tətbiq olunacağı halda bunun Azərbaycana da hansısa təsirlərinin olub-olmayacağına, sanksiyaların hansı sahələri əhatə etdiyi belli olmadan bu barədə indidən dəqiq fikir söyləmək çətindir. Böyük ehtimalla sanksiyalar əsasən Gürcüstana edilən maliyyə yardımlarını, hətta hakimiyyətin təmsilçiləri ni hədəfə alacaq. Bu halda həmin sanksiyaların Azərbaycana təsirləri olmayacaq.

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
“Yeni Müsavat”

“Trampın prezidentliyi Qərb və Ukrayna üçün yaxşı heç nə vəd etmir”. Bu sözləri ABŞ prezidentinin milli təhlükəsizlik üzrə keçmiş köməkçisi, Birləşmiş Ştatların BMT-dəki sabiq nümayəndəsi, Tramp dönəmində istefa vermiş Con Bolton deyib.

Boltona görə, Trampın andıçməsindən (20 yanvar) sonra Kiyevə yardım azalacaq, Rusiya ilə danışıqlar sürətləncənək. O, Avropanın da Ukraynaya yardımının azalacağını söyləyib. “Çünki Avropa Birliyinin özü Rusiya ilə kommersiya əlaqələrini yeniləməyə çalışır”, - deyə Bolton sözünə davam edib.

Onun sözlərinə görə, Bayden Ukraynaya üç illik yardım proqramının reallaşdırmasını gecikdirərək ABŞ-ın maraqlarını təhdid altında qoyub: “Tramp dövründə əldə olunacaq sülh razılığı isə müvəqqəti olacaq”.

Bolton Putinin imperiyası tam bərpa olana qədər dayanmayacağını da söyləyib.

Trampın sabiq kadri haqlıdır mı? Söhbət hansı imperiyadan gedir? Rusiya doğrudanmı “SSRİ-2” qurmaq istəyir? Belə planların Azərbaycana yaxın-uzaq təsirləri varmı?

Xatırladaq ki, Trampın birinci prezidentliyi dövründə Bakı və İrəvana səfər edən Con Bolton Ermənistanı Rusiya orbitindən uzaqlaşmaq üçün Azərbaycan və Türkiyə ilə əlaqələri təcili normallaşdırmağa çağırırdı.

Milli Məclisin deputatı Azər Badamov Boltonun “SSRİ 2” barədə dediklərini realıdan tam uzaq sayır: “Tramp seçki qabağı kampaniyası zamanı prezidentlik səlahiyyətlərinə malik olandan dərhal sonra Rusiya-Ukrayna müharibəsini dayandıracağına söz vermişdi. Bayden hakimiyyəti Ukrayna müharibəsinin dərinləşməsinə gətirib çıxardı. O cümlədən ABŞ-a qoşulan Avropa İttifaqı da müharibəyə geniş şəkildə dəstək verdi. Amma özləri böyük iqtisadi çətinliklərlə qarşılaşdı. Ona görə də Avropa İttifaqının özü müharibənin tez bitməsinə və Rusiya ilə əlaqələrin bərpasında maraqlıdır. Təbii ki, Tramp administrasiyası da Ukraynaya yardımını azaldacaq və Kiyevi Rusiya ilə müharibənin dayandırılmasına məcbur edəcək. Bu baxımdan Boltonun açıqlamasında yeni bir fikir yoxdur. Müharibə başa çatandan sonra Rusiyanın “SSRİ-2” yaradacağı barədə onun fikirləri də absurddur və realıqdan uzaq olduğunu hesab edirəm. ABŞ Liviyada kimyəvi silah olduğunu deyərək müharibəyə başladı. Nəticədə heç nə tapılmadı. Bu baxımdan ABŞ-da səsləndirilən fikirlər reallıqlarla uyğunlaşmır. “Rusiya MDB Dövlətlər Birliyində əməkdaşlığını genişləndirəcək”

Trampın eks-köməkçisi Putin haqda elə şey dedi ki...- Azərbaycana da təhdid, yoxsa...

Siyasi şərhçi: “O, Xəzər regionu və Güney Qafqazda gələcək oyun quruculuğunu təyin edən əsas fiqur deyil”

deyilsəydi yenə inandırıcı olacaqdı. Çünki MDB qarşılıqlı hörmət və bərabərlik prinsipi üzərində qurulan təşkilatdır. SSRİ isə tarixin arxivinə göndərilib. Bu baxımdan SSRİ-nin tərkibində olmuş ölkələr öz müstəqilliklərini yenidən heç vaxt qurban verməzlər. O cümlədən Azərbaycan da dövlət müstəqilliyini çox yüksək dəyərləndirir və SSRİ-yə qayıtmaq fikrində deyil”.

Sabiq deputat, siyasi təhlilçi Sona Əliyeva Boltonun dediklərinin hər birinə xüsusi diqqət ayırdı: “Öncə onu xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, Birləşmiş Ştatların milli və geostrateji maraqları prezidentlər səviyyəsində yox, daha dərin qatlarda müəyyənləşdirilir. Qisası, Donald Tramp Xəzər regionu və Güney Qafqazda gələcək oyun quruculuğunu təyin edən əsas fiqur deyil. Tramp Administrasiyası müəyyən olunmuş siyasi cizgilərə sadəcə hərəkət və yön verməklə mükəlləfdir. Yeni, müəyyənləşmiş siyasi kursun görünən moderatoru prezidentdir. ABŞ kimi superdövlətin çoxqütblü siyasi kursu təyin etmək missiyası prezidentin hüquqi iradəsindən kənardadır. O ki qaldı Con Boltonun fikirlərinə, düşünürəm ki, yanlış məqamlar çoxdur. Çünki, cənab Bolton uzun müddətdir ki, qalstuk-suzdur, xeyli zamandır ki, aktiv siyasətin içərisində deyil. Ona görə də söylədiyi fikirlər real gedışata yox, fərziyyələrə söykənir. Bəli, qarşıdakı dörd il Avropa və Ukrayna üçün çətin keçəcək. Çünki Avropa Rusiya qarşı-

sında uzunmüddətli savaşlara hazır deyil. Artıq tükənmə, yıpranma elementləri hiss olunur. Üstəlik, Rusiya ilə savaş kontekstində Avropa Birliyi ölkələri arasında ciddi fikir ayrılıqları mövcuddur. Başda Macarıstan və digər Şərqi Avropa ölkələri olmaqla Al üzvləri qırmızı imperiya qarşı çoxqütblü savaşdan boyun qaçırlar. Digər tərəfdən, Qərb hələ də Rusiyanın neftinə və qazına mühtacdır. Yaşıl enerji hazırda Avropa dövlətlərinin tələbatını tam şəkildə ödəyə bilmir. Bundan başqa, qızıl, dəmir, brilyant, mebel üçün taxta tədarükündə Qərb axsamağa başlayıb. Əvvəllər Qərbin bu ehtiyaclarını şimal qonşumuz qarşılayırdı. İndi ki sanksiyalar çətri altında belə bir əməkdaşlıq sadəcə mümkün deyil. Ukrayna savaşında Qərb öz hərbi gücünü də bir xeyli tükəndirdi. Bolton bu mənada haqlıdır ki, Qərbin yaxın aylarda Ukraynaya yardımı zəifləyəcək. Amma bu zəifləmə indi yox, 2025-ci ilin fevralından başlayacaq.

SSRİ-nin bərpası məsələsinə gəldikdə, Putin Rusiyası bu prosesə hələ 2008-ci ildən, yəni Gürcüstan ərazilərinin işğalı ilə başlayıb. Proses indi də davam edir. Moldovanın Dnestryanı bölgəsi də tezliklə Rusiyanın hüquqi idarəsinə keçəcək. Qərbin Ukraynadakı yanlış siyasəti Moldovada da davam edərsə, biz yaxın dövrdə Moldova ərazilərinin işğalını da görə-cəyik. Azərbaycanla bağlı vəziyyət hazırda bir qədər fərqlidir. Çünki Bakı ilə Moskva arasında müttəfiqlik

sazişi var. Özü də bu saziş 2022-ci ilin fevralında, yeni Rusiya-Ukrayna savaşının başlanmasından 2 gün öncə imzalanıb. Üstəlik, Türkiyə kimi müttəfiqimiz mövcuddur. Pakistan və İsrailə geostrateji hədəfləri olan bağlar da göz önündədir. Çinin dəstəklədiyi Bir kəmərlər -bir yol layihəsi də məhz Azərbaycan üzərindən keçir. Bir sözlə, biz Rusiya üçün asan loxma deyilik. Digər tərəfdən, Azərbaycan 30 ildən çoxdur ki, dövlətçilik imtahanı verir və bu imtahandan Bakı hər zaman yüksək qiymətlərlə ayrılıb”.

Ədalət, Hüquq, Demokratiya Partiyasının sədr müavini, politoloq Niyaməddin Orduxanlı isə bir məqamı xüsusi vurğuladı: “Təsədüfən deyilmir ki, siyasətdə nə daimi dostluq var, nə də daimi düşmənçilik. Siyasətdə daimi maraqlar var. Tramp prezident seçkiləri dövründə bəyan edirdi ki, ABŞ-ın növbəti prezidenti seçilsə, Rusiya-Ukrayna müharibəsini bir günə həll edə bilər. Yadıma salın, Trampın birinci prezidentlik dövrünü. Amerika mətbuatı açıq şəkildə bəyan edirdi ki, Tramp Rusiyanın agentidir. Hətta prezident seçkilərində Trampın xeyrinə Rusiyanın müdaxilə etməsinə görə Trampı ittiham edirdilər. Konkret olaraq Trampın Putinlə normal münasibətlərinin olması həqiqətdir. O seçildən sonra kürekəni mətbuata açıqlama verdi ki, Amerika və Qərb çox böyük səhvə yol verib ki, Ukrayna uzaqıvuran raketlərlə Rusiyanın dərinliklərinə zərbələr vurub, bu, 3-cü dünya müharibəsinin başlan-

Mask Trampın seçki kampaniyasına ən azı 260 milyon dollar xərcləyib

Amerikalı milyarder İlon Maskın Donald Trampın ABŞ prezidenti seçilməsinin təşviqi üçün xərcləri ən azı 260 milyon dollar təşkil edib. Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə CNN telekanalı Federal Seçki Komissiyasının sənədlərinə istinadla məlumat yayıb.

“Sənədlər göstərir ki, İlon Mask Donald Trampı Ağ Evə qaytarmaq üçün ən azı 260 milyon dollar sərmayə qoyub. Bu nəheng infuziya onu prezident kampaniyasının ən böyük siyasi donorlarından birinə çevirir”, - məlumatda bildirilir.

Telekanal xatırladı ki, Tramp seçkilərdə qalib gəldikdən sonra Maska hökumətin xərclərini azaltmağa yönəlmiş yeni Hökumətin Effektivliyi Departamentinə (DOGE) nəzarət etməyi tapşırıb.

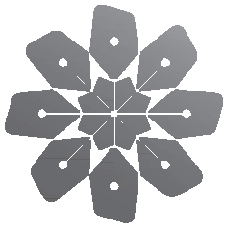
Bundan əvvəl “Newsweek” jurnalı Trampın səkkiz milyardə dövlət işləri təklif etməsi səbəbindən seçilmiş ABŞ prezidentinin administrasiyasının ölkə tarixinin ən zənginlərindən birinə çevrilə biləcəyini yazıb.

■ Musavat.com

ması ola bilər. Bu açıqlama onu deməyə əsas verir ki, Tramp hakimiyyəti Rusiya ilə ortaqlıq gəlməyə razılaşacaq. Və o zaman ABŞ gözlənilməli kimi Ukraynanı qurban verəcək. Nəinki maliyyə azalmaları, silah-sursat təminatı və s. dəstək xeyli azalacaq. Tramp Ukraynanı məcbur edəcək ki, Rusiyaya güzəştlər etsin. Həmçinin Ukraynada prezident seçkiləri keçirilsə, Zelenskiyə Amerika dəstək verməyə bilər. Beləliklə də, Ukrayna alqaldıcı güzəştlərə məcbur ediləcək. Bayden hakimiyyəti Ukraynadan məqsədlə şəkildə Rusiyanı zəiflətmək və iqtisadiyyatına böyük zərbə vurmaq və ən əsası sanksiyalara məruz qoymaq üçün istifadə etdi. Bütün hədəflərinə nail oldu. Tramp biznesmandır. O ömür boyu öyrəşib ki, pul qazansın. Və boş yerə Ukraynaya və Qərbə niyə pul xərcləsin? Trampın bu münasibətindən sonra təbii ki, Avropa dövlətləri də Rusiya ilə bütün əlaqələrini, xüsusən ticari əlaqələrini bərpa edəcək. Putinin “SSRİ-2” bərpa etmək fikri ilə bağlı uzun illərdir ki, bu cür təzis yayırlar. Ancaq bunu

mümkün hesab etmirəm. Əslində Amerika Qərbi, Avropa ölkələrini özündən asılı vəziyyətdə saxlamaq üçün, Rusiyanı “xoxan” kimi təqdim edir. Rusiya qorxusunu yaşadırlar. Ukrayna müharibəsindən öncə Amerika NATO-nun üzvü olan ölkələrindən istədiyi maliyyəni ala bilmirdi. Ancaq Rusiya Ukraynaya təcavüz edəndən sonra, Avropa ölkələri Amerikanın tələb etdiyi vəsaiti verdilər. O ki qaldı bunun Azərbaycana təsirinə, bu gün Putin üçün ən inamli və etibarlı tərəfdar Azərbaycan, qardaş Türkiyədir. Bu ölkələrlə münasibətlərin korlanması Putinə qəti sərf etmir. Trampın Azərbaycanla münasibətinə gəldikdə isə xatırlatmaq istəyirəm ki, Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsini həyata keçirəndə Amerikanın prezidenti Tramp idi. Cənab Prezident İlham Əliyev bu gün Azərbaycanın dövlət və milli maraqlarından çıxış edərək, həm Amerika, həm də Rusiya ilə normal, iki-tərəfli əməkdaşlığın olmasının tərəfdarı olduğunu ortaya qoyub”.

■ Cavanşir ABBASLI,
“Yeni Məsəvi”

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Gender, ailə və demoqrafiya məsələlərinin işıqlandırılması

“Mən Türkiyədə əhalinin artımı üçün bir ailədə 3 uşaq deyirəm, Azərbaycanda əhalinin artımı üçün isə hər ailədə 5 uşaq deyirəm. Bunu başardıqda, Azərbaycan daha güclü olacaq. Əhali ölkənin gələcəklə bağlı paradigmasını dəyişdirir”. Xatırladaq ki, bu sözləri ötən il Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Azərbaycanda səfərdə olarkən demişdi. Lakin statistika onu göstərir ki, ölkəmizdə əhali artımının sürəti getdikcə daha da azalır.

Dünya ölkələri üzrə 2014-2023-cü illəri əhatə edən bir hesabatda əsasən, Azərbaycan bu dövrdə əhali artımına görə dünyada ilk 50 ölkə arasında yer almayıb və yalnız 64-cü pillədə qərarlaşıb. 2014-2023-cü illər ərzində ölkədə əhali artımı cəmi 6,85 faiz təşkil edib. Bu göstərici ilə Azərbaycan, xüsusilə Afrika ölkələri ilə müqayisədə xeyli geri qalır. Afrika ölkələrində ailə planlaşdırmasının olmaması bu qitədə yüksək artım templərini izah etsə də, Avstri-

ya, Norveç, İsveç, İrlandiya, Kanada, Yeni Zelandiya və Lüksemburq kimi inkişaf etmiş ölkələrin Azərbaycandan irəlidə yer alması maraqlıdır.

Mütəxəssislər bildirir ki, ölkədə əhali artımının azalmasının səbəbləri iqtisadi və sosial faktorlar, miqrasiya məsələsi və sairədir. Lakin ən birinci səbəb kimi ölkədə ailə quranların sayının azalması göstərilir. Çünki bu arqument doğulan uşaqların sayına da ciddi təsir göstərir, nəticədə əhali artımı ləngiyir.

Həftəsonu güclü yağış yağacaq

Dekabrın 6-sı axşamdan 9-u axşamaqəd Bakıda və Abşeron yarımadasının bəzi yerlərində fasilələrlə yağış yağacağı, yarımadaanın ayrı-ayrı yerlərində leysan xarakterli olacağı gözlənilir. Bu barədə Milli Hidrometeorologiya Xidməti məlumat yayıb.

Qeyd edilib ki, dekabrın 7-si axşam Şərq rayonlarından başlayaraq 9-u axşamaqəd bəzi yerlərdə fasilələrlə yağış yağacağı gözlənilir.

Yağıntıların Mərkəzi Aran, Lənkəran-Astara, Dağlıq Şirvan, Quba-Qusarda leysan xarakterli olacağı, çaylarda sululuğun artacağı ehtimal olunur.

Bakının və Abşeronun bəzi yerlərində su kəsiləcək

Magistral su xəttində aparılacaq təmir-bərpa işləri ilə əlaqədar Bakının Yasamal rayonunun bir hissəsinə, eləcə də Abşeron rayonunun Qobu, Güzdək və Hökməli qəsəbələrinə suyun verilməsində fasilə yaranacaq.

Musavat.com bu barədə Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin tabeliyindəki İri Şəhərlərin Birləşmiş Su Təchizatı Xidmətinə istinadən xəbər verir.

“Təmir işlərinin bazar günü yekunlaşacağı planlaşdırılır. Gün ərzində suyun əvvəlki rejimdə verilməsi bərpa olunacaq. Bu müddətdə sakinlərə maşınlarla su verilməyəcək”, - deyər məlumatda qeyd olunub.

Gənclər niyə evlənmək istəmir? - ilgincliklər...

“Ev təminatı, stabil gəlir və digər maddi imkanların olmaması gəncləri evlilikdən çəkindirir”

Bes ölkədə ailə quranların sayı niyə azalır?

Mütəxəssislər Azərbaycanda ailə quranların sayının azalması və boşanma hallarının artması sosial-iqtisadi, psixoloji və mədəni səbəblərlə əlaqələndirir.

1. Maddi vəziyyət: Gənclərin evlilik üçün kifayət qədər maddi imkanının olmaması və həyat şəraitinin çətinləşməsi evlilik qərarlarını təxirə salır.

2. Psixoloji problemlər və ailədaxili gərginliklər: Müasir cəmiyyətin sürətlə dəyişməsi, stress və ünsiyyət çatışmazlığı ailələrin qurulmasını və davamlılığını çətinləşdirir.

3. Karyera və təhsil prioritetləri: Gənclər arasında təhsil və karyera qurmağa üstünlük verilməsi evlilik yaşının artmasına gətirib çıxarır.

Psixoloqlar həmçinin sevginin, qarşılıqlı hörmətin azalması, ünsiyyət problemləri və tərəfdaşlar arasında ortaq dil tapılmamasını boşanma hallarının artmasına səbəb kimi göstərir.

Ailə quranların sayının azalması isə bir sıra sosial, demoqrafik və iqtisadi problemlərə yol açır. Bunlar arasında aşağıdakı təsirlər xüsusilə nəzərə çarpır:

1. Demoqrafik problemlər - Ailə qurulmasının azalması doğum səviyyəsinin aşağı düşməsi gələcəkdə əhalinin yaşlanması və əmək qabiliyyətli insanların sayının azalması ilə nəticələnə bilər.

Uzunmüddətli perspektivdə ölkədə sosial-iqtisadi yüklər, pensiya və səhiyyə sistemlərinə təzyiq arta bilər.

2. Sosial inteqrasiya və dəyərlərin zəifləməsi - Ailənin sosial institut kimi zəifləməsi ənənəvi dəyərlərin itirilməsinə və cəmiyyətin sosial toxumasında zəifliklərə səbəb ola bilər. Bu, həmçinin gənclərin emosional və sosial dəstək mənbələrinin azalmasına gətirib çıxarır.

3. Uşaqların sosiallaşması ilə bağlı çətinliklər - Azalan evliliklər və artan boşanmalar nəticəsində daha çox uşaq tək valideynli ailələrdə böyüyə bilər. Bu, uşaqların sosiallaşma və təhsil prosesində çətinliklər yaşamasına yol açır.

4. İqtisadi təsirlər - Ailələrin azalması istehlak və qənaət davranışlarına təsir göstərərək iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə mənfi təsir edə bilər. Əlavə olaraq, tək yaşamaq və ya uşaqlarını tək böyütmək istəyən valideynlərin üzünə əlavə maliyyə yükü düşə bilər.

5. Cəmiyyətin ümumi rifahına təsir - Psixoloqlar ailənin insan rifahında mühüm rol oynadığını vurğulayır. Ailə qurulmasının azalması və ailə quruluşlarının zəifləməsi fərdlərin stress, tənha qalma və digər emosional problemlərə daha həssas olmasına səbəb ola bilər.

Sosioloq Lələ Mehralı mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışır:

“Cəmiyyətimizdə müəyyən sosial, iqtisadi və mədəni səbəblərdən bəzi gənclər ailə həyatı qurmağa maraq göstərmirlər. Bu problem həm qızlar, həm də oğlanlar arasında fərqli səbəblərlə özünü göstərir.

Qızlar adətən karyera qurmağa və özlərini inkişaf etdirməyə daha çox üstünlük verirlər. Onlar daha yaxşı həyat yoldaşı tapmaq və ya əvvəlcə müəyyən nailiyyətlər əldə etmək istəyirlər. Bunun nəticəsində evlilik qərarını gecikdirirlər.

Hazırda ölkəmizdə qızların əksəriyyəti 25 yaş keçmiş, karyera və təhsilə yönəlmiş insanlardır. Onlar bakalavr və magistr təhsillərinə, müxtəlif kurslara və seminarlara vaxt və maliyyə yatırıqları üçün düşünürlər ki, ailə həyatı bu səyləri mənasız edə bilər. Beləliklə, ailə qurmaq planlarını arxa plana atır, karyeralarına fokuslanırlar.

Oğlanlar üçün əsas məənə maddi vəziyyətlə bağlıdır. Evlilik qərarı alarkən qarşı tərəfin yüksək tələbləri və kriteriyaları ilə qarşılaşırlar. Xüsusilə fərdi ev təminatı, stabil gəlir və digər maddi imkanların olmaması gəncləri evlilikdən çəkindirir.

Çox vaxt oğlanlar minimum əməkhaqqı ilə işləyir və ailə qurmaq üçün yetərli maliyyə bazasına sahib olmurlar. Bu vəziyyət, qızların ailə böyükliyi ilə birgə yaşamaq istəməməsi və fərdi ev tələb et-

məsi ilə daha da çətinləşir. Belə hallarda evlilik qərarı uzun müddət təxirə salınır”.

Sosioloq qeyd edib ki, gənclərin evlilikdən imtina etməsi və azsaylı uşaqlara üstünlük verilməsi əhalinin qocalmasına səbəb olur:

“Əhalidə yaşlı nəsil üstünlük təşkil etməyə başlayır, bu da gələcəkdə əmək bazarına və sosial sistemlərə mənfi təsir göstərir.

Nikahların azalması və boşanmaların artması: Son illərdə nikahların sayı azalır, əksinə, boşanma halları artır. Bu tendensiya yeni ailələrin qurulmasını çətinləşdirir və uşaqların sayının azalmasına gətirib çıxarır”.

Sosioloq fikrincə, gəncləri ailə qurmağa təşviq etmək üçün hökumət və cəmiyyət tərəfindən dəstək tədbirləri görülməlidir:

“Yeni evlənənlərə ev təminatı və ya güzəştli kreditlər təqdim edilməlidir. Gənc ailələrə ilkin mərhələdə maliyyə yardımı və güzəştli ipoteka proqramları təşkil olunmalıdır. Həmçinin ailə qurmaq istəyənlər üçün sosial təşəbbüslər həyata keçirilməli, karyera və ailə həyatı arasında balans qurmağa imkan verən şərait yaradılmalıdır.

Bu addımların atılması həm gənclərin evlilik məsələsində qarşılaşdığı maneələri azalda bilər, həm də uzunmüddətli perspektivdə cəmiyyətin sağlam inkişafını təmin edə bilər”.

NATO Baş katibi Mark Rutte Ukraynaya Rusiya ilə hər hansı sülh danışıqlarını təxirə salmağı təklif edib. Bu haqda "The New York Times" xəbər yayıb. "Rutte Ukraynaya Qərb müttəfiqləri kifayət qədər hərbi yardım göndərənə qədər Rusiya ilə hər hansı sülh danışıqlarını təxirə salmağı təklif edib", - nəşr yazıb.

Alyansın yeni rəhbəri hesab edir ki, Ukrayna Qərb müttəfiqləri Kiyevin döyüş meydanında uğur qazanmasına və danışıqlarda mövqeyini gücləndirməsinə kömək etmək üçün kifayət qədər hərbi yardım göstərənə qədər Rusiya ilə istənilən danışıqlar mümkün qədər təxirə salmalıdır: "Sülh prosesinin necə görünə biləcəyini indi ətraflı müzakirə etməyin mənası yoxdur".

Onun sözlərinə görə, Ukrayna Rusiya ilə danışıqlara nə vaxt başlamağa hazır olduğuna özü qərar verməli, Qərb isə Kiyevin mövqelərini gücləndirməyə kömək etməlidir. "Bu sülh danışıqları başlayanda Ukraynanın güclü mövqedə olması üçün lazım olan hər şeyə sahib olduğundan əmin olmalıdır. Buna görə də deyirdim: daha çox hərbi yardım və sülh prosesinin nə ola biləcəyi ilə bağlı daha az müzakirə", - o əlavə edib.

Maraqlıdır ki, Moskvanın özü də sülh danışıqlarına hə-

pin vəzifəyə rəsmi başlamasından sonra ABŞ Ukraynaya öldürücü silahlar verəcək. Bu kimi ziddiyyətli açıqlamalarda əlahəzrət həqiqət haradan keçir? İlin sonuna danışıqlar başlaya bilərmi?

Siyasi şərhçi Heydər Oğuz "Yeni Müsavat"a deyib ki, Donald Trampın seçkilərdən əvvəl verdiyi geniş əhatəli sülh vədlərinə inananlar sadələşən illüziyaya qapılırlar: "Sülh ilə Trampın siyasi xarakteri bir-birinə zidd anlayışlardır. Tramp hakimiyyətə gəlmək üçün bu cür populist ideyalar ortaya atır, bununla da vergi yükünün azalmasını, milyardlarla dollar vəsaitin ABŞ əhalisinin rifahına xərclənməsini istəyən seçicilərin səsini almağa çalışırdı. Seçki bitdi və Trampın növbəti dəfə seçilmək şansı yoxdur. Dolayısıyla onun verdiyi vədləri həyata keçirmək kimi dərddə olmayacaq. Üstəlik, onun hakimiyyəti dövründə atılacaq bir çox addımların təməlləri in-

NATO-dan Ukraynaya

"qırmızı işıq" - Kiyev bunu etsə...

Ekspert: "Regional müharibələr global xarakter alacaq, qarşıdurmalar Ukraynadan Yaxın Şərqə və Hind-Sakit okean kimi coğrafiyalara yayılacaq"

dalağı sancıb və ən yüksək səviyyədə nəbz yoxlaması aparır".

Heydər Oğuzun fikrincə, Kreml Tramp hakimiyyətinin sülh gətirəcəyinə əmin olsaydı, onun prezidentlik kursusunu təhvil alacağı 20 yanvar 2025-ci il tarixinə qədər dözər və Vaşinqtona zəng etməzdi: "Məntiqə, əgər Tramp Ukraynanın torpaq itkisi və Rusiyanın xeyri-

qərarı ABŞ şirkətlərini Ruminiyaya investisiya qoymağa davam etməkdən çəkindirəcək". Bu bəyanat Qara dənizdə ABŞ-ın mühüm müttəfiqinə çevrilməsinə baxmayaraq, Rusiyaya meyillənmək istəyən Ruminiya xalqını açıq şəkildə təhdid etmək demək idi. Bənzər hadisələri biz Gürcüstan və Suriya sahəsində də görürük. Bilirsiniz ki, Gürcüstanda keçirilən parlament seçkiləri ərəfəsində ABŞ bir sıra gürcü rəsmilərinə sanksiya tətbiq etdi. Bu, haqlı olaraq, Tiflisdə seçkilərə birbaşa müdaxilə kimi qiymətləndirildi. Seçkilərdən 1 ay keçəndən sonra yeni noyabrın 28-də Al onun nəticələrini tanımadığını bəyan etdi və Gürcüstan qarışdı. Maraqlıdır ki, Suriyada HTŞ üsyanı da eyni günə təsadüf edirdi. Və elə həmin Rusiyanın Müdafiə naziri öz ABŞ həmkarına zəng edib Ukrayna və regional məsələləri barədə fikir mübadiləsi apardı".

Heydər Oğuz eyni və yaxın günlərdə baş verən bu hadisələrin təsadüfi olmadığını inanır. Onun fikrincə, Rusiya da ABŞ-ın onu Aralıq və Qara dənizlərdə yeni münaqişələrə cəlb etmək istədiyini düşünür: "Görünür, Valeri Gerasimovla Çarlz Braun arasındakı telefon söhbətində də bu mövzular əsas müzakirə mövzusu olub. Rusiyanın müdafiə nazirinin Heydər Oğuz Şam qüvvələrinin Suriyaya hücum etdiyi sıralarda ABŞ həmkarına tələsik telefon açması iki supergüc arasındakı gərginliyin kulminasiya nöqtəsinə çatdığından xəbər verir".

Növbəti münaqişə ocağının İran-İsrail arasında yaşanacağını proqnozlaşdırır Heydər Oğuzun fikrincə, Suriyada baş verənlərin əsas səbəblərindən biri də İranı münaqişəyə cəlb etməkdir: "Ümumiyyətlə, son zamanlar Yaxın Şərqdə baş verənlər onu göstərir ki, bu regionda hesablaşmalar təkcə İranla İsrail arasında olmayacaq. Böyük ehtimalla ərəb dünyası da münaqişənin əsas tərəflərindən birinə çevriləcək. Bilirsiniz ki, İran Suriyaya ordu göndərmək istəyini bəyan etdi. Tehran bu addımı atarsa, İraqdakı sünnü qruplar və körfəz ölkələri də proseslərə laqeyd qalmayacaq. Nəticədə əvvəl lokal xarakter daşıyan məhəzəb müharibələri dövlətlər arası müharibəyə çevriləcək".

Siyasi şərhçi Cənubi Koreyada dövlət çevrilişinə cəhdin bu kontekstdə dəyərləndirir: "Bilirsiniz ki, Cənubi Kore-

Ukraynada münaqişənin həlli yolları - üç ssenari

İtaliyanın nüfuzlu "Il Fatto Quotidiano" nəşri Ukraynada davam edən münaqişənin həlli ilə bağlı nəzərdən keçirilən mümkün ssenarilər haqqında məlumat yayıb.

Musavat.com xəbər verir ki, nəşrin iddiasına görə, təklif olunan yolların hər biri ölkənin gələcək taleyinə ciddi təsir göstərə bilər.

Birinci ssenari: "Alman modeli"

Bu model Ukraynanın iki əsas blok arasında bölünməsinə nəzərdə tutur. Təklifə əsasən, Ukrayna hakimiyyəti altında olan ərazilər NATO-ya qəbul edilə bilər. Bu yanaşma tarixi Almaniyanın Şərqi və Qərbi olaraq bölünməsinə xatırladır. NATO-nun genişlənmə siyasəti çərçivəsində nəzərdən keçirilən bu model Rusiyanın ciddi narazılığına səbəb ola bilər.

İkinci ssenari: "Avropa İsraili" modeli

İkinci ssenari Ukraynanın NATO üzvü olmadan Qərb hərbi alyanslarından hərbi dəstək almasını nəzərdə tutur. Bu yanaşmaya görə, Ukrayna "Avropanın İsraili" kimi formalaşacaq. İsrail modeli əsasında ölkəyə müasir silahlar və müdafiə sistemləri təmin edilərək, ölkənin hərbi qüdrəti artırılacaq. Bu model Ukraynanı regional gücə çevirməklə yanaşı, NATO üzvü olmadan da müdafiə təminatına malik olmasına imkan yaradacaq.

Üçüncü ssenari: Beynəlxalq missiya və bölünmə

Üçüncü ssenari isə Ukraynanın beynəlxalq missiya vasitəsilə bölünməsinə təklif edir. Bu missiya NATO üzvü olmayan dövlətlər - məsələn, Çin, Hindistan və Fars körfəzi ölkələrini əhatə edə bilər. Beynəlxalq missiyanın əsas məqsədi regionda sülhü təmin etmək və münaqişənin uzunmüddətli həllinə nail olmaqdır. Lakin bu ssenarinin reallaşması çoxsaylı siyasi və iqtisadi çətinliklər səbəbindən qeyri-müəyyən qalır.

Bu ssenarilərdən hansının reallaşacağını yaxın gələcəkdə baş verən hadisələr müəyyən edəcək. Ukrayna məsələsi dünya siyasətinin ən aktual mövzularından biri olaraq qalır.

■ Musavat.com

vəslə görünür. "Rusiya və Ukrayna arasında danışıqlar üçün heç bir əsas yoxdur". Bunun Rusiya Prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskov deyib. Kreml nümayəndəsi qeyd edib ki, Qəter də daxil olmaqla, bir çox ölkə danışıqların onların ölkəsində aparılmasını təklif edir. Bu arada Tramp administrasiyasının yaxın vaxtlarda Ukrayna üzrə sülh planını müzakirə etmək üçün xüsusi işçi qrupu yaratmağı planlaşdırdığı haqda məlumat yayılıb. "The Wall Street Journal (WSJ)" isə yazıb ki, Ukrayna Rusiya ilə danışıqlara və sazişin bağlanmasına açıq olduğunu bəyan etməyə hazırdır. Nəşrə görə, Kiyev "sülhə hazır olduğunu" vurğulamaq niyyətindədir, lakin "bu sülh davamlı olmalıdır".

Mənbələr həmçinin Zelenskinin ofisinin rəhbəri Andrey Yermakin ABŞ-ın yeni seçilmiş prezidenti Donald Trampın komandası ilə "münasibətlər qurmaq" məqsədi ilə Vaşinqtona səfər etdiyini bildirib. Ukrayna rəsmiləri ilə görüşdə ABŞ-ın yeni seçilmiş vitse-prezidenti Ceyms Vens, gələcək milli təhlükəsizlik müşaviri Mayk Vals və Trampın Ukrayna üzrə xüsusi elçi təyin etməyi planlaşdırdığı Keyt Kelloq iştirak edib. Ukraynanın keçmiş lideri Pyotr Poroshenko isə "Facebook" sosial şəbəkəsində yazıb ki, Tram-

pidən qoyulur. Bu da Trampa özündən əvvəlki hakimiyyəti günahlandırmaq fürsəti verəcək. Beləcə, Tramp rəhbərliyi altındakı ABŞ hökumətinin yürüdəcəyi militarist siyasətin məsuliyyətli kimdir, bilinməyəcək. Tramp rahatlıqla sələfini, Bayden və ya Demokratlar isə faktiki hakimiyyəti qınayaçaqlar. Amma sələflərlə xələflər arasında gedən mübahisələr quru bəyanat olmaqdan o tərəfə keçməyəcək. Reallıqda isə lokal və regional müharibələr global xarakter alacaq, qarşıdurmalar Ukraynadan Yaxın Şərqə və Hind-Sakit okeanı kimi coğrafiyalara yayılacaq. Gürcüstanın qarışdırılması onu göstərir ki, Cənubi Qafqaz da bu atəşin içərisinə düşə bilər".

Heydər Oğuzun fikrincə, Rusiya da bunun fərqindədir və bacardığı qədər münaqişələrin böyüməsinə çalışır: "Bilirsiniz ki, noyabrın 27-də Rusiya Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi Valeri Gerasimov ilə ABŞ Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah Rəisləri Komitəsinin sədri Çarlz Braun telefon danışığı aparıb. Məlumatla görə, telefon söhbətində bir sıra təhlükəsizlik məsələləri ilə yanaşı, Ukraynadakı münaqişə də müzakirə olunub. Telefon söhbətinin rüsiyalı nazirin təşəbbüsü ilə baş tutduğu bildirilir. Bu isə o deməkdir ki, Moskvanın da

nə sülh gətirəcəksə, cəmi 2 ay səbir edib "tələnin əsl sahibi" ilə görüşərdi. Moskva isə tələsir və ABŞ-ın Ukrayna ilə bağlı gələcək planlarını öyrənmək üçün Pentaqonun ən yüksək rütbəli si ilə danışmağı məsləhət bilir. Məncə, bu səbəbsiz deyil. Bayden hökumətinin gəderəyək atdığı bəzi addımlar və Trampın isə buna laqeyd qalması Moskvada əsl həyəcan siqnalı effekti yaradır. Bilirsiniz ki, Vaşinqton bu yaxınlarda Ukrayna isə silahlarından Rusiyanın dərinliyini vurmaq izni verdi. Sözsüz ki, bu icazə Tramp hakimiyyətə gələndə qədər Ukrayna cəbhəsində ekskalasiyanı artırmaq və döyüşlərin davamını qaçılmaz hala gətirmək məqsədi güdürdü. Bundan əlavə, ABŞ parlament seçkilərinin keçirildiyi və Rusiya tərəfdarı namizədin daha çox səs topladığı Ruminiyaya Qərbyönlü kursundan əl çəkməməsi və Vaşinqtonla təhlükəsizlik əlaqələrinin zəiflətməməsi üçün ciddi xəbərdarlıq yolladı. Əks halda Amerika investisiyalannın azalacağını vurğuladı. ABŞ Dövlət Departamentinin mətbuat xidmətinin rəhbəri Metyu Millerin yazılı bəyanatında bildirilirdi ki, Rusiyanın xarici siyasətində "istənilən dəyişikliklər ABŞ-Ruminiya təhlükəsizlik əməkdaşlığı üçün ciddi mənfi nəticələrə səbəb olacaq və xarici investisiyaların məhdudlaşdırılması

ya Prezidenti Yun Sok Yol bir neçə gün əvvəl ölkədə fövqəladə vəziyyət elan etmişdi. Bu qərarı onunla əsaslandırmışdı ki, Şimali Koreya guya bu ölkədə dövlət çevrilişi etmək istəyir. Zənnimcə, Yun Sok Yolun bu qərarı Şimali Koreya ilə müharibəyə hazırlığına bəhanə yaratmaq cəhdi idi və yaqın ki, Trampın hakimiyyətinə gəlməsi ilə gərginlik ocağı Hind-Sakit okeana da sıçrayacaq. Nədən ki, Trampın əsas düşmən kimi gördüyü tərəf Çindir və Hind-Sakit okean ətrafındakı müttəfiqlərini açıq şəkildə ona qarşı böyük qarşıdurmalara hazırlayır".

Həmsöhbətimiz hesab edir ki, dünyanın böyük müharibələrə hazırlanması ABŞ-ın təbbaşına Rusiya ilə savaşı effektiv nəticə vermədiyi qənaətinə gəlməsindən qaynaqlanır: "Ukrayna savaşı göstərdi ki, İran, Çin, Şimali Koreya kimi dövlətlər Rusiyanın təkliflərini qədər onu dəstəkləyir-

lər. Əlbəttə ki, bu dəstək Rusiyanın qara qaşına aşıqlıkdən doğmur. Çin də, İran da, Şimali Koreya da başa düşür ki, Rusiya sıradan çıxarıldıqdan sonra sıra onlara gələcək. Odur ki, Rusiyanı dəstəkləyib təhlükənin onun üzərinə çəkərək, təhlükəni özlərindən uzaqlaşdırırlar. Belə vəziyyətdə hərbi strategiya həmin ölkələri də öz əzəli düşmənləri ilə döyüşdürməyi tələb edir".

Bir sözlə, Heydər Oğuzun fikrincə, 20 yanvar 2025-ci il global müharibələrin yeni pilləyə atılması kimi tarix düşəcək və təbii ki, müharibənin yeni pilləyə çıxarılması Ukraynasız baş verə bilməz: "Təsədüfi deyil ki, Böyük Britaniya və Fransanın yaxın zamanlarda Ukraynaya 100 minlik ordu göndərmək barədə düşündüyü bildirilir. Bu baş verərsə, Avropanın digər dövlətləri də münaqişəyə cəlb oluna bilərlər".

■ Elşən MƏMMƏDƏLİYEV, Musavat.com

Azərbaycanda rəsmi qeydiyyatda olan nəqliyyat vasitələrinin sayı 1 milyon 864 minə çatır. Yola saldıgımız ildə avtomobiləşmə son 10 ilin rekordlarını təzələyib. İl ərzində ölkəyə gətirilən nəqliyyat vasitələrinin sayı 100 min civarındadır.

Bunun da 80 faizə yaxını minik avtomobilidir. İndiyədək cəmi 1600 nəqliyyat vasitəsi çıxış edərək istismardan çıxarılıb. Bunu nəqliyyat eksperti Elməddin Muradlı bildirib. O qeyd edib ki, qeydiyyatda olan nəqliyyat vasitələrinin təxminən 70 faizi texniki baxışdan keçirsə, deməli, 30 faizi ya istismara yararsız halda haradasa çürüyür, ya da müəyyən bir hissəsi qarajlarda-salonlardadır. Bu o deməkdir ki, 1 milyondan çox nəqliyyat vasitəsi faktiki istismar olunur. Onların da 700 mini Bakıdadırsa bu halda vəziyyət yaxşı deyil.

Azərbaycana axır vaxtlar daha çox hansı avtomobillər sürətlə gətirilir? Elektromobillərin sayında artım ciddi müşahidə olunur. Bəs dünyada nəqliyyat statistikasi necədir? Hər 10 nəfərə neçə maşın düşür? Bizdə maşın həqiqətənmi çoxdur, yoxsa problem yol infrastrukturundadır?

Ötən ilin yanvar-dekabr aylarında Azərbaycana 386 milyon 295 min dollar dəyərində 14 min 98 ədəd hibrid avtomobil idxal olunub.

2022-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə minik avtomobilləri dəyər ifadəsi ilə 230 milyon 907 min dollar və ya 2,5 dəfə artıb. Bir ədəd hibrid avtomobilin orta hesabla idxal qiyməti 2023-cü ilin sonunda milli valyuta ilə təxminən 46 581 manat, 2022-ci ilin sonunda isə 23 296 manat olub.

Rəqəmlər son bir ildə hibrid avtomobillərin 23 285 manat bahalaşdığını göstərir.

2024-cü ildə dünyada "Tesla Model Y" elektrik krossoveri ən populyar avtomobil olub. Amerikalı iş adamı İlon Maskın brendi 162 ölkədə modelin 581 min nüsxəsini satıb ki, bu da "Tesla Model Y"nin ilk dəfə bestseller olduğu keçən illə müqayisədə, demək olar ki, 2% çoxdur. Reytingdə ikinci yeri 544 min ədəd göstərici ilə "Toyota Corolla" tutub (+5,7%). Üçüncü yerdə "Toyota RAV4" (498 min ədəd, +23,2%) qərarlaşıb. Reytingdə növbəti yerlər "Ford F-Series" (411 min ədəd) və "KIA K5" (373 min ədəd) tutub. Sonrakı yerdə "Honda CR-V" (362 min ədəd), yeddinci yerdə "Chevrolet Silverado" (328 min ədəd), 8-ci yerdə isə "Hyundai Tucson" (296 min ədəd) qərarlaşıb.

Azərbaycanda dünyada tələbat olan markalara böyük maraq olsa da, daha ucuz, Çin istehsalı olan elektrikli maşınlar alınır. Hökumət Azərbaycanda elektrikli avto-

Ölkədə sürətlə artan maşınlar - dünyada və bizdə statistika

Azərbaycanda maşın əhali nisbətində görə çox deyil; dərs və iş saatları müxtəlif olarsa, sıxlığa ciddi təsir edər

mobillərin satışını stimullaşdırmaq üçün enerji doldurucularının idxalı və satışının əlavə dəyər vergisindən (ƏDV) azadolma müddətini uzadıb. Bu, Vergi Məcəlləsinə dəyişiklikdə öz əksini tapıb. Elektrik mühərriki ilə işləyən avtomobillər üçün ikinci və üçüncü səviyyə elektrik enerji doldurucularının idxalı və satışının ƏDV-dən azadolma müddəti 2025-ci il yanvarın 1-dən daha 2 il müddətinə uzadılacaq. İndiyədək elektrik enerji doldurucularının idxalı və satışı 2022-ci il yanvarın 1-dən 3 il müddətinə ƏDV-dən azad edilmişdi.

Məsələ ilə bağlı Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramov bildirib ki, yeni dəyişikliyə əsasən, 2027-ci il yanvarın 1-dək enerji doldurucularının idxalı və satışının əlavə dəyər vergisindən azad olması nəzərdə tutulur: "Yeni dəyişikliyin elektrikli avtomobil sahibləri üçün vacib olan enerji doldurucularının sayının artmasına səbəb olacağı gözlənilir. Belə ki, hazırda elektrik avtomobillərinin sayının sürətlə artması enerji doldurucularına tələbi yüksəldib. Bu kontekstdən yeni qaydalar, sahibkarlar tərəfindən elektrik enerji doldurucularının idxalına və satışına marağı daha da artıracaq".

"Güzeştin əvvəlki illərdə də qüvvədə olmasına baxmayaraq, elektrik avtomobilləri-

nə tələbin 2024-cü ildən sürətlə artması müşahidə olunur. Gözlənilir ki, güzeşt müddətinin uzadılması ölkəyə idxal edilən elektrik avtomobillərinin də sayını artıracaq. Bu isə avtomobil bazarının bu seqmetində canlanmaya səbəb ola bilər" - deputat əlavə edib.

Qeyd edək ki, Tarif (qiymət) Şurasının bu ilin iyununda keçirilən iclasında Aİ-92 markalı avtomobil benzininin və dizəl yanacağının qiyməti tənzimlənilib. Şuranın məlumatına əsasən, Aİ-92 markalı avtomobil benzininin pərakəndə satış qiyməti 1 litr üçün 10 qəpik artırılaraq 1,10 manat, dizəl yanacağının pərakəndə satış qiyməti isə 1 litr üçün 20 qəpik artırılaraq 1 manat müəyyən edilib.

"Qiymət dəyişikliyi enerji təhlükəsizliyinin dayanıqlılığını təmin etməklə yanaşı, yanacaq qənaət edən hibrid, elektrik və sıxılmış təbii qaz (CNG) mühərrikli avtomobillərə keçidi sürətləndirəcək. Statistikaya əsasən, son illərdə Azərbaycana avtomobil idxalında elektrik mühərrikli avtomobillərin sayı artır. Əksər ölkələrdə artıq Aİ-92 markalı benzin istehsal olunmur və satılmır, dizəlin daha yüksək ekoloji zərərinə görə istehlakının azaldılması məqsədilə qiyməti bahalaşdırılır. Dünya səviyyəsində böyük istehsalçıların elektrik və hibrid mühərrikli

avtomobillərin istehsalına keçidi sürətlə davam edir. Dayanıqlı inkişafı hədəf götürmüş Azərbaycanda nəqliyyatın strukturu bu istiqamətə uyğunlaşdırılır. Aidiyyəti beynəlxalq qurumlar və ictimaiyyət tərəfindən ekoloji mühitin qorunması, nəqliyyat emissiyalarının azaldılması və daha təmiz nəqliyyat növlərinin təşviqi ilə bağlı çağırışlar artır".

Bundan öncə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Ekoloji siyasət şöbəsinin müdiri Faiq Mütəllibov bildirib ki, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə tədbirlərindən biri də ekoloji cəhətdən təmiz nəqliyyat vasitələrinin istifadəsinin artırılmasıdır.

"Hazırda dünyada elektrik avtomobillərə keçid prosesi sürətlə gedir. Azərbaycanda da bir neçə ildir ki, mərhələlərle ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrindən istifadənin stimullaşdırılması istiqamətində tədbirlər görülür, elektrik və hibrid mühərrikli avtomobillərə, eyni zamanda, onlar üçün enerji doldurucularına vergi və gömrük sahəsində güzəştlər tətbiq olunur. Bu stimullaşdırıcı tədbirlər nəticəsində ölkəyə idxal olunan elektromobillərin sayı ildən-ilə artmaqdadır".

İnsanların həyat və sağlamlığının və ətraf mühitin qorunması, avtonəqliyyat vasitələrindən atmosfer havasına atılan zərərli maddələrin miq-

darının azaldılması və ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması məqsədilə zavod buraxılış ta-

rixinə görə yaşı 10 ildən çox olan minik avtomobillərinin Azərbaycan ərazisinə gətirilməsi keçən ildən məhdudlaşdırılıb.

Onu da qeyd edək ki, dünya ölkələri ilə müqayisədə əhali sayına görə Azərbaycanda maşınlar çox sayılmır. Orta hesabla təxminən 7 adama bir maşın düşür. Avropa ölkələrində isə bu nisbət ortalama 3 adama bir avtomobilidir. Azərbaycanda yol infrastrukturuna zərər və hərəketin tənzimlənməsi üsulları mütərəqqi, effektiv deyil. Məsələn, illərdir təklif edilir ki, məktəblərdə, iş yerlərində dərs və iş saatlarının vaxtı müxtəlif olsun. Məsələn, məktəblərin yarısında dərs, dövlət və özəl müəssisələrdə, böyük ticarət mərkəzlərində iş saat 8, 8:30-da, digərlərində 9-da, 9:30-da başlasın. Bu zaman nəqliyyat sıxlığı əhəmiyyətli şəkildə azala bilər.

✉ **Elsən MƏMMƏDƏLİYEV,**
Musavat.com

Əmisinin cinayətini 2 ilə yaxın gizlətdi, həbs edildi

Ağcabədiyə ötən il yaşı qadının əri tərəfindən öldürülməsi hadisəsi ilə əlaqədar daha bir nəfər həbs edilib. 1955-ci il təvəllüdü Dəstəgül Mehdiyevanı öldürən 70 yaşlı əri Əliyar Mehdiyevin qardaşı oğlu 1995-ci il təvəllüdü Tural Mehdiyev də cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib.

Ona Cinayət Məcəlləsinin 307.3-cü (Qabaqcadan vəd etmədən xüsusilə ağır cinayəti gizlətmə) maddəsi ilə iş açılıb.

Məlum olub ki, T.Mehdiyev əmisigilə qonşuluqda yaşayıb və hadisə barədə ilk xəbər tutan şəxslərdən olub. O, hadisədən dərhal sonra əmisinin evinə gedib, Dəstəgül Mehdiyevanın qan içində qalmış meyitini görüb. Həmin vaxt Əliyar Mehdiyev artıq mənzili tərk edibmiş. Tural bu zaman cinayət aləti olan baltanı, evdəki qanlı xalçanı götürərək gizlədib və xəstəxanada əmisi arvadının yuxı olaraq öldüyünü bildirib.

Hadisə 2023-cü ilin yanvarında qeydə alınıb, növbəti gün qəti faktı üzə çıxıb. Sonradan Ə.Mehdiyev Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hökmünə əsasən, 14 il 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum edilib.

Tural Mehdiyev isə dünən həbs edilib. Ağcabədi Rayon Məhkəməsinin hökmü ilə ona 2 il həbs cəzası verilib və məhkəmə zalında tutularaq təcridxanaya göndərilib./Qafqazinfo

COVID 19-la bağlı şok sənəd açıqlandı - 2019-cu ildə...

Nilufər Məmmədova: "Yekun nəticəyə gəlmək üçün daha çox elmi sübutlar lazımdır"
Zülfüqar Yusifov: "Bioloji silah varsa, etibarlı əllərdə olmalıdır, yoxsa COVID kimi..."

ABŞ Konqresi 1,1 milyon ölkə vətəndaşının həyatına son qoyan COVID-19 pandemiyasının səbəbləri ilə bağlı araşdırmanı başa çatdırıb. 520 səhifəlik hesabat Nümayəndələr Palatasının Nəzarət və Hesabatlılıq Komitəsinin epidemiyanın vəziyyətini öyrənən alt komitələrindən biri tərəfindən təqdim edilib.

İki illik araşdırmadan sonra konqresmenlər virusun böyük ehtimalla laboratoriya mənşəli olduğu qənaətinə gəliblər. Komissiya sədri Bred Uenstrup Konqresə göndərdiyi məktubda "Bu iş Birləşmiş Ştatlara və dünyaya növbəti pandemiyayı proqnozlaşdırmağa, hazırlamağa, ondan qorumağa və inşallah, qarşısını almağa kömək edəcək" deyib.

Hesabatda həmçinin vurğulanır ki, SARS-CoV-2 (COVID19) çox güman ki, Uhan Virusologiya İnstitutundakı (Çin) "laboratoriya və ya tədqiqat"dan sızma nəticəsində ortaya çıxıb. Virusun təbiətdə rast gəlinməyən bioloji xüsusiyyətlərə malik olduğu deyilir. AFP xəbər verir ki, hesabatda habelə bildirilir ki, ABŞ Milli Səhiyyə İnstitutu virusların "funksiyasını əldə etmək" - onlarla mübarizə yollarını müəyyən etmək üçün institutda mübahisəli tədqiqatları maliyyələşdirib. "Laboratoriya yadək tədqiqatçılar SARS-CoV-2-yə bənzər bir virusa 2019-cu ilin payızında, qida bazarında aşkar edilməmişdən bir neçə ay əvvəl yoluxublar", - hesabat vurğulanır.

Konqresin bu nəticəsi nə dərəcədə əsaslı sayıla bilər, hesabat hansısa siyasi motivin (Çin) təsiri mümkündürmü? Nəticə gerçəyi əks etdirməyirsə, laboratoriya şəraitində buna bənzər, lakin daha təhlükəli virus yetişdirilə bilərmi? Bəşəriyyət, ölkələrin səhiyyələri nəyə hazırlaşmalıdır?

Qeyd edək ki, koronavirusun süni yaradılıb-yaradılmaması ilə bağlı məsələ geniş müzakirə olunub. Elmi cəhətdən hazırda belə bir iddianı dəstəkləyən konkret sübutlar yoxdur. COVID-19, SARS-CoV-2 virusu təbii yollarla yaranmış bir virus olaraq qəbul edilib. Virusun genomu və təkamülün üzərində aparılan tədqiqatlar göstərir ki, bu virus ehtimal ki, heyvanlardan insanlara keçib, bununla bağlı ilk ehtimallar, virusun yarasalarla keçərək insanlara bulaşması ilə bağlıdır.

Bəzi tədqiqatçılar və mütəxəssislər, virusun laboratoriyada manipulyasiya edilməsi və ya "süni yaradılması" ilə bağlı fərqli nəzəriyyələri irəli sürüblər, amma bunlar geniş şəkildə elmi əsaslarla təsdiqlənməyib. Üstəlik, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) və digər qurumlar SARS-CoV-2-nin təbii mənşəli olduğunu bildirirlər.

Hazırda virusun mənşəyi ilə bağlı araşdırmalar davam edir. Onu da nəzərə çatdırmaq ki, ABŞ-nin dünyada olan bütün laboratoriyalarında koronavirusun süni şəkildə yaradılması da iddia olunur. Düzdür, bununla bağlı konkret olaraq elmi sü-

butlar mövcud deyil. Amma bir çox siyasətçi və mütəxəssis, xüsusilə COVID-19 virusunun mənşəyi ilə bağlı mübahisələrdə, virusun insanlara laboratoriya səhvi nəticəsində keçə biləcəyini qeyd ediblər.

Bundan əvvəl isə ABŞ senatoru Rand Paul COVID-19-un Çin laboratoriyasından, xüsusən Uhan Virologiya İnstitutundan yayıldığını iddia edib. O, bu mövzuda açıqlamalar verərək, ABŞ kəşfiyyatının və digər qurumların verdiyi bəzi məlumatlara istinad edib. Bununla yanaşı, bəzi mütəxəssislər, xüsusən Uhan institutunda həyata keçirilən "gain-of-function" (funksiya qazandırma) araşdırmalarının təhlükələri olduğunu bildiriblər.

Ancaq elmi cəhətdən, hələlik COVID-19-un ABŞ laboratoriyalarında yaradıldığına dair heç bir sübut tapılmayıb. Əksinə, virusun təbii şəkildə yaranması ehtimalı daha geniş şəkildə qəbul edilir.

İnfeksionist Nilufər Məmmədova mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a fikirlərini bölüşüb: "ABŞ Konqresi, iki il ərzində apardığı araşdırmalar nəticəsində, COVID-19 virusunun

çox güman ki, Çinin Uhan Virusologiya İnstitutundan laboratoriyaya sızması nəticəsində yayıldığını irəli sürüb. Bu məlumat, virusun təbiətdə rast gəlinməyən xüsusiyyətlərə malik olması ilə əlaqələndirilir.

Son məlumatlara, o cümlədən CDC-nin (ABŞ Xəstəliklərə Nəzarət və Qarşısının Alınması Mərkəzi) açıqlamalarına əsaslanaraq, hələlik virusun mənşəyi ilə bağlı dəqiq nəticə əldə edilməyib. CDC və digər mütəxəssislər, virusun təbii yolla yayılma ehtimalını nəzərdən keçirirlər və laboratoriyaya sızmalarına dair fərqli yanaşmalar mövcuddur.

CDC, SARS-CoV-2-nin yayılma yolları ilə bağlı müxtəlif nəzəriyyələri tədqiq etməyə davam edir və bu məsələnin elmi mübahisələrə açıq olduğunu vurğulayır. Nəticədə, bu məsələ üzərində hələ də araşdırmalar davam edir və yekun nəticəyə gəlmək üçün daha çox elmi sübutlar lazımdır.

Tanınmış həkim, invaziv ağrı mütəxəssisi Zülfüqar Yusifov da mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a deyib ki, bu kimi araşdırmalara əslində COVID-19 pandemiyası meydana çıxdığı zaman da rast gəlirdi: "Nyu York-da

Bu müəllimlər də imtahan verəcək - yeni qayda

Hər biri 5 nəfər olmaqla fortepiano ixtisası üzrə 7, musiqi nəzəriyyəsi ixtisası üzrə 3 komissiya yaradılacaq. Ümumilikdə 10 komissiya fəaliyyət göstərəcək. Qanunvericiliyə uyğun olaraq komissiya üzvü Həmkarlar İttifaqı Komitəsindən, digər 4 üzvü isə müstəqil ekspert qismində Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, Azərbaycan Milli Konservatoriyası və digər qurumlardan cəlb ediləcək. İlk olaraq 2025-ci ildə qiymətləndirmədə 4 min 100 müəllimin iştirakı nəzərdə tutulur.

Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə mədəniyyət nazirinin müşaviri Cəsarət Valehov bildirib.

Onun sözlərinə görə, attestasiyada hər əməkdaşa 30 dəqiqə vaxt ayrılacaq. Hər komissiya 1 gün ərzində 12 müəllimin qiymətləndirilməsini təmin edəcək. Ümumilikdə ilkin mərhələdə Bakı, Sumqayıt, Abşeron, Xızı şəhər və rayonlarında fəaliyyət göstərən musiqi və incəsənət məktəbləri müəllimlərinin attestasiyasının fevral ayı ərzində yekunlaşdırılması planlaşdırılır.

Bildirib ki, attestasiyanın müsahibə formatında keçirilməsi nəzərdə tutulur. Attestasiya hər bir işçi ilə fərdi qaydada, praktiki ifaçılıq və nəzəri (sual-cavab) üsul ilə keçirilir.

Diqqətə çatdırılıb ki, hər bir ixtisas üzrə attestasiya proqramı hazırlanıb. Qanunvericiliyə uyğun olaraq attestasiyanın başlanmasına 1 ay qalmışdan gec olmayaraq proqram müəllimlərə verəcək.

dərc olunan jurnallardan birində belə bir fikir qeyd olunmuşdu ki, Amerika institutlarından biri ilə Uhandakı laboratoriyanın həmin virusu orqaq olaraq birgə yetişdirmə proyekti olub. Versiyalardan biri bu idi ki, həmin proyeqtdə məqsəd öldürücü və təhlükəli viruslar yayılsa, onlara qarşı necə mübarizə aparmaq olub. Lakin laboratoriyada təhlükəsizlik tədbirlərinə və qorunma tədbirlərinə kifayət qədər əməl edilmədiyindən virusun insanlar arasında yayılması baş verib. Yeni, bu məsələlər o dövrədə də çox geniş müzakirə edilirdi. Dünyada hazırda müharibələrin müxtəlif istiqamətlərdə aparıldığının şahidi oluruq. Siyasi kontekstdə gedən soyuq müharibələr, silahlarla aparılan müharibələr mövcuddur. Hazırda ən təhlükəli olanı bioloji müharibələrdir. Bioloji silahla aparılan müharibələrin əsas silahı da məhz elə viruslardır. Bu baxımdan, Amerika kimi güclü bir dövlətin, dünyanı nəzarət altında saxlamaq istəyən bir dövlətin bu istiqamətdə çalışmalarının olması da mümkündür. Dünyada bioloji silahların tətbiqi ilə bağlı çox sayda cəhdlər barədə biz eşitmişik, bununla bağlı tarixi nümunələr var. Hər halda viruslar vasitəsilə rə-

qibinə qarşı müəyyən addımlar atılması cəhdlərinin ola biləcəyini də inkar etməməliyə. İkinci tərəfdən, farmako industriyanın da bu məsələyə dair müəyyən yanaşmaları ola bilər. Çünki bu cür yoluxmalar, pandemiya və digər viruslar dünya düzənini dəyişən, yeni düzənə yeniliklər gətirən böyük, global nəticələrə gətirib çıxarır. Nəticədə böyük iqtisadi nəticələr ortaya çıxır, həm tibbi sferada böyük xərclər tələb olunur. Bir vaxtlar bu istiqamətdə satılan dərman maddələrindən danışılırdı, bunlar külli miqdarda vəsait tələb edir ki, bunun da arxasında hansısa bir düşüncənin gizlənmə biləcəyini inkar etmək asan deyil. Bu baxımdan, məsələlərə çox həssas yanaşılması olduqca vacibdir. Bioloji silahlar varsa, bunların etibarlı və məsuliyyətli əllərdə olması çox vacibdir. Çünki bu cür bioloji silahlarla, viruslarla məşğul olan laboratoriya əməkdaşlarının kiçik bir diqqətsizliyi belə, COVID-19 misalında olduğu kimi, dünya miqyasında fəlakətlərə yol aç bilər. Bu səbəbdən bu məsələlər hər an dünya gündəmində olmalı və ciddi preventiv tədbirlər görülməlidir".

□ Afaq MİRAYIQ,
"Yeni Müsavat"

MUSAVAT

Son səhifə

N 222 (8595) 7 dekabr 2024

D
e
k
a
b
r

"ChatGPT" ilə effektiv ünsiyyətin sirləri: ekspertdən təlimat

"ChatGPT" kimi neyroşəbəkə çat-botları ilə ünsiyyət qurmaq sadə və intuitiv bir proses kimi görünə bilər. Lakin həqiqətən keyfiyyətli və faydalı cavablar almaq üçün müəyyən qaydalarla əməl etmək vacibdir".

Oxu.Az Gazeta.ru-ya istinadən xəbər verir ki, bu barədə rusiyalı mütəxəssis Natalya Bruy danışır.

O bildirir ki, hətta ən təcrübəli prompt mühəndisləri belə ilk cəhddən ideal sorğu yarada bilmirlər.

"Effektiv promptların hazırlanmasında əsas prinsip yoxlama və təkrarlamaqdır. Bu proses müxtəlif sorğu formullarını sınaq və alınan cavablara əsasən onları təkmilləşdirməkdən ibarətdir. Məsələn, çat-botdan smartfonun üstünlüklərini vurğulayaraq təsvir hazırlamağı xahiş etsək, neyroşəbəkə çox güman ki, yalnız cihazın bir xüsusiyyətinə diqqət yetirəcək. Belə hallarda, çatışmayan məlumatları əlavə etməyi və ya sorğunu daha dəqiq tərtib etməyi xahiş etmək lazımdır. Məsələn, "Smartfonun əsas funksiyalarını təsvir et, xüsusilə kamera imkanlarına və batareyanın ömrünə diqqət yetir" deyərək sorğunu dəqiqləşdirə bilərsiniz", - deyir mütəxəssis qeyd edib.

Natalya Bruy, həmçinin vurğulayıb ki, neyroşəbəkələr bloklara bölünmüş təlimatları daha yaxşı qəbul edir:

Kontekst - sorğunun mövzusu.

Kontekstin işlənməsi üzrə təlimat - cavabın hazırlanmasında nəyə diqqət yetirilməli olduğu.

Cavabın çıxış formatı - press-reiz, xəbər, məhsul kartı və s.

Bu sadə məsləhətlərə əməl etməklə istifadəçilər süni intellekt əsaslı çat-botlardan aldıkları cavabların keyfiyyətini və informativliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırmaq imkanına malikdirlər.

Qaynar şorba və çay içmək olmaz

Çox isti, qaynar şorbalar, çaylar xərçəngə gətirib çıxara bilər. Onkoloq Maqomed Süleymanov acı, qaynar qida və mayələrin təsirindən danışır. "Mədə, qida borusu, qırtlaq xərçəngi ən ağır və amansız növlərdəndir. Müasir onkoloji inkişafa rəğmən bu xərçəng növləri daha çox insanın həyatına son qoyur. Mədə və qida borusu xərçəngi 80% hallarda gec aşkarlanır. Bu növ xərçəngin səbəblərindən biri orqanların yollarının, selikli qişalarının travması, xroniki xorası, iltihabıdır.

Qaynar qəhvə, çay, şor- mədə divarının xroniki travma yeyənlərdə qida borusu, mələşməsi baş verir. Bu

Alimlər itlərin nə vaxt insanın ən yaxşı dostuna çevrildiyini müəyyən edib

İnsanlar itləri əhliləşdirməyə əvvəllər düşünüldüyündən daha erkən - təxminən 12 min il əvvəl başlayıblar. Bunu Arizona Universiteti və ABS Kənd Təsərrüfatı Tədqiqatları Administrasiyasının alimləri Alyaskada arxeoloji sahədə tapılan it sümüklerinin təhlilinə əsasən müəyyən ediblər. Tədqiqatın nəticələri "Science Advances" jurnalında dərc olunub.

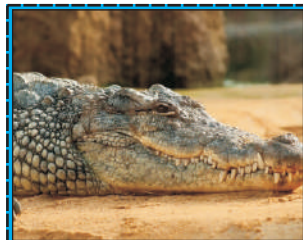
Feyrbanks şəhərindən (ABS) 70 mil (112,6 km - red.) aralıda yerləşən ərazidə arxeoloqlar 12 min il əvvəl, buz dövrünün sonunda yaşamış itə aid sümük tapıblar. Təhlil göstərib ki, onun üzərində qızılbalıq zülallarının izləri qalıb. Bu, itlərin insanların tutduğu balıqları yediğini göstərir, çünki vəhşi itlər onları ovlaya bilməzdi. Alimlərin fikrincə, o dövrdə itlər artıq insan həyatının vacib hissəsi olub.

Digər bir tapıntı, Deltanın Cankşının cənubundakı Hollembek Hill qazıntı sahəsindən 8100 illik it çənəsi, onların insanlarla yanaşı və ondan kənarda da yaşadığını təsdiqləyir. Kəşf itlərin əhliləşdirilməsinin təkamülünü və onların ibtidai insanların həyatındakı rolunu anlamaq üçün çox vacibdir.

adamlarda bədxassəli şiş riski artır. Bu prosesi sadə dillə belə izah edim: zədələnmiş toxuma özünü bərpa üçün hüceyrələrin intensiv bölünməsi başlayır, bu da yaş artdıqca həmin hüceyrələrin bədxassəliyə çevrilməsini artırır.

İstisna edilmir ki, hansısa məqamda hüceyrələr düzgün bölünməyəcək və şişlərə çevriləcək. Ona görə də xüsusən yaşlı adamların qaynar yemək və çay içməsinin qarşısını alın. Eləcə də bu vərdişi tərgidin.

Yeməkləri əlavə olaraq istiotlamayın, turş, acı qidalar yeməyin. Qaynar yeməyi bir qədər soyudub yeyin", - M.Süleymanov qeyd edib.

Təqaüdcü ona hücum edən timsahın gözüünü çıxardı

Hindistanda bir kişi yaxşı refleksləri sayəsində timsahın hücumundan xilas olub.

Bu barədə "The Times of India" məlumat yayıb. Qeyd edilib ki, hadisə Odişə ştatında yerləşən Lunimatiya kəndində baş verib. 62 yaşlı yerli sakin Ramaçandı çayı yaxınlığında şəhər vannası qəbul edərkən timsahın hücumuna məruz qalıb.

"Yırtıcı adamın qolundan tutub suya sürükləməyə çalışıb. Kişi cavab olaraq timsahın gözünü çıxarıb. Bu kömək edib və yırtıcı timsah onun qolunu buraxıb. Kişi özünü xilas edə bilib. Daha sonra o, həkimlər tərəfindən xəstəxanaya yerləşdirilib", - nəşr qeyd edib.

Bunları bilirsinizmi?

- * Tez-tez quruyan və qabıq verən dodaqlara 1%-li bor turşusu məhlulu çəkir və ya bitki yağı sürtülür.
- * Yanmış yerə yumurta ağında isladılmış əski qoyurlar. Bu ağrını azaldır və yara daha tez sağalır. Yanmış yerə tünd çay, marqanez məhlulu da qoymaq faydalı olur.
- * Yorgunluğu götürmək üçün ayaqları duzlu suyla vanna etməkdə fayda var.
- * Çatlamış dərinə qəhvə xılı ilə ovxaladıqda əllərin dərisi yumşaq və elastik olur.
- * Yatarkən başınızın altına hündür yastıq qoymayın, yoxsa boynunuzun dərisi qırıq.
- * Üzün dərisini çirkin göstərən ölmüş dəri toxumalarıdır. Vaxtaşırı bu toxumalardan azad olmaq lazımdır. Dəridə olan ölü toxumaları sərt liflərlə təmizləmək olmaz. Skrablar dərinin belə toxumalardan təmizləmək və yeni dərinin üzə çıxmasına şərait yaratmaq üçündür.
- * Ömrünü tamamlayan saçların 1-2%-nin töküldükdən sonra yerinə yeni tük gəlir.
- * Saç tökülməsinin qarşısını almaq üçün ilk növbədə onun əmələgəlmə səbəbini aradan qaldırmaq lazımdır.
- * Ayaq dirnaqlarında olan göbələklərdən xilas olmaq üçün alma sirkəsini ilıq suya töküb ayaqları vanna etmək lazımdır. Bu proseduru göbələk əlamətləri aradan qalxana qədər bir neçə dəfə etmək lazımdır.

Ətirli şamlar sağlamlığa zərərli-dir?

Son illərdə ətirli şamların istifadəsi çox populyarlaşıb, lakin mütəxəssislər, bu şamların sağlamlıq üzərində potensial zərərli təsirləri ilə bağlı xəbərdarlıq edir. Yaxşı bir atmosfer yaratmaq məqsədilə istifadə edilən bu şamların, xüsusilə yandırıldıqda, hava keyfiyyətini pisləşdirərək bəzi sağlamlıq problemlərinə səbəb ola biləcəyini bildirirlər. Ətirli şamların tərkibindəki maddələr, xüsusilə yandıqda buraxılan kimyəvi birləşmələr sağlamlıq üçün təhlükəli ola bilər.

Publika.az "The Independent" nəşrinə istinadla xəbər verir ki, ABS Milli Şam Assosiasiyasının məlumatına görə, parafin şamları, dünyanın ən çox istifadə edilən şam materialıdır. Bu materialın yanması zamanı havaya buraxılan benzin, asetaldehid və formaldehid kimi uçucu üzvi birləşmələr xərçənglə əlaqələndirilir.

Çinin Kunming Tibb Universitetindən Ariful Haque, şamların tərkibindəki toluen maddəsinin uzun müddət məruz qalırdıqda başgicəllənmə və ağrı kimi daha ciddi təsirlərə yol açma biləcəyini bildirib.

Nyu-York Tibb Kollecinin mütəxəssisi Emi Braun isə qeyd edir ki, ətirli şamlarda uçucu üzvi birləşmələrin səviyyəsi, tütün və boyalardan daha aşağıdır. Bununla yanaşı, 2015-ci ildə dərc olunan bir araşdırmaya görə, bəzi ətirli şamların tərkibindəki formaldehidin nisbəti milyardda 2,098 hissəyə qədər yüksələ bilər, bu isə təhlükəli sayılır.

Araşdırmalara əsasən, milyardda 0-dan 400-ə qədər olan formaldehid səviyyələri təhlükəsiz sayılır. Lakin şamların yanmaması vəziyyətində belə, müəyyən kimyəvi maddələrin yayılması mümkündür. Mütəxəssislər, xüsusilə ətirli və boyalı şamların daha çox risk yaratdığını qeyd edirlər.

Mütəxəssislər, şamların tərkibinə diqqət yetirərək, sağlamlığı riskə atmadan xoş ılıq mühit yaratmağın yollarını izah edirlər. Parafin əvəzinə 100 faiz soya və ya arı mumu kimi təbii tərkibli şamlardan istifadə edilməsini tövsiyə edirlər.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elsad MƏMMƏDLİ

Lisenzia N: B 114
SAYI: 1.500